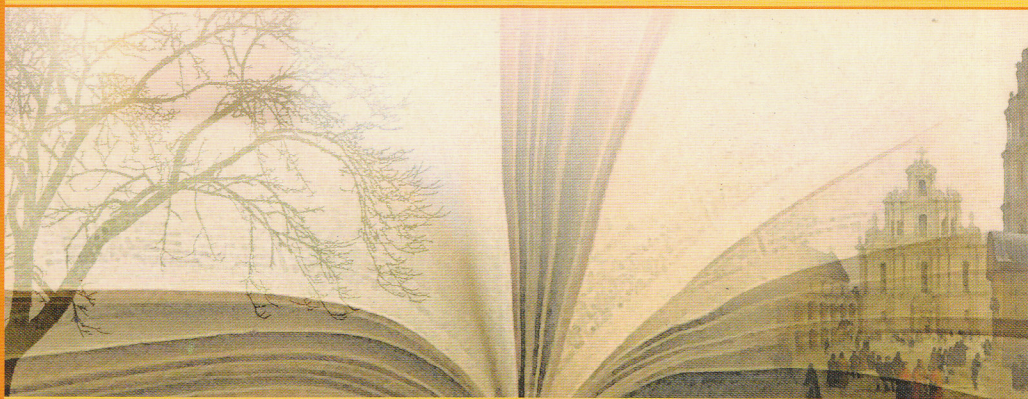

ELENA PALUBINSKIENĖ
GIEDRĖ ČEPAITIENĖ

Lietuvių kalba

VII klasėje

Kurso konspektas

Pirmasis leidimas 2006 2005

Visi šio leidimo pakartoti tiražai yra be pakeitimų ir galioja.
Pirmasis skaičius rodo paskutinius leidinio tiražavimo metus.

Konspektą parengė ELENA PALUBINSKIENĖ

Palubinskienė, Elena

Pa156 Lietuvių kalba VII klasėje: kurso konspektas / Elena Palubinskienė, Giedrė Čepaitienė. – Kaunas: Šviesa, 2006. – 63 p.

ISBN 5-430-04108-4

Knygoje pateikiamas trumpas VII klasės lietuvių kalbos kursas (be užduočių ir pratimų), atitinkantis *Elenos Palubinskienės, Giedrės Čepaitienės Lietuvių kalbos vadovėlio VII klasei pirmosios ir antrosios knygos* temas ir struktūrą. Konspektas padės mokiniams greičiau susirasti, išmokti ar pasikartoti reikiamą kalbos dalyką ne tik VII klasėje, bet ir vėliau.

Tai turėtų būti parankinė mokinio ir mokytojo knyga.

UDK 808.82(075)

ISBN 5-430-04108-4

© Elena Palubinskienė, 2005
© Giedrė Čepaitienė, 2005
© Leidykla „Šviesa“, 2005

Turinys

MOKOMĖS SKAITYTI, SUPRASTI IR RAŠYTI ĮVAIRIAUS TIPO IR PASKIRTIES TEKSTUS

Rišlaus teksto sandara, pagrindinės jo dalys	5
Patarimai, kaip jungti teksto dalis į visumą	5
Patarimai, ką ir kaip rašyti įžangoje ir pabaigoje	6
Pastraipa – pagrindinis rišlaus teksto sandaros vienetas	6
Pastraipų, siejimo būdai	7
Pagrindiniai sakinių siejimo būdai pastraipoje	7
Pagrindinės sakinių grandininio siejimo priemonės	8
Patarimai, kaip išvengti grandininio sakinių siejimo klaidų	8
Pagrindiniai tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas, samprotavimas	8
Pasakojimo modeliai	9
Pagrindiniai pasakojimo būdai. Kuriuo asmeniu ir kada tinka pasakoti	9
Pagrindiniai pasakojimo būdai	10
Patarimai, kaip kurti pasakojimo tipo tekstą	10
Aplinkos, kelionės ir žmogaus aprašymas	11
Patarimai, kaip aprašyti erdvę	11
Patarimai, kaip aprašyti kelionę	12
Patarimai, kaip aprašyti žmogų	12
Mokomės kurti samprotavimo tekstus	12
Įrodomojo teiginio (pagrindinės minties) pagrindimo būdai	13
Dažnesni argumentavimo būdai	13
Argumentų pateikimo tvarka samprotavimo tekstuose	13
Patarimai, kaip rašyti poleminių rašinių	14
Patarimai, kaip planuoti rašymo etapus	15
Tekstų rūšys pagal rašymo tikslus	16
Pagrindiniai teksto skaitymo būdai	16
Patarimai, kaip skaityti pažintiniu būdu	17
Patarimai, kaip skaityti ieškomuoju būdu	17
Kaip kaupti ir saugoti informaciją. Išrašai, iškarpos, konspektas, informacijos sandėliai – kartotekos	18
Patarimai, kaip daryti išrašus	18
Patarimai, kaip pasidaryti iškarpų	18
Patarimai, kaip konspektuoti	19
Patarimai, kaip pasidaryti kartoteką	20

MOKOMĖS KLAUSYTI, IŠGIRSTI, SUPRASTI IR KALBĖTI VIEŠAI

Rašytinės ir sakytinės kalbos skirtumai	21
Kaip išmokti klausytis ir išgirsti. Prasto klausymosi priežastys	22
Privatusis ir viešasis kalbėjimas	22
Viešosios sakytinės kalbos	22
Patarimai, kaip rengti įtikinimo kalbą	23
Patarimai, kaip parinkti tinkamus sveikinimo žodžius	24

NAGRINĖJAME FONETIKĄ, MOKOMĖS KIRČIUOTI

Priebalsių supanašėjimas	24
j tarimas ir rašymas lietuviškuose ir tarptautiniuose žodžiuose	25
Trumpųjų ir ilgųjų skiemenų kirčiavimas	26
Priešpaskutinio skiemens taisyklė	26
Esamojo ir būtojo kartinio laiko veiksmažodžių kirčiavimas	26

PLEČIAME MORFOLOGIJOS IR SINTAKSĖS ŽINIAS

Žodžio dalių, kalbos dalių ir sakinio dalių kartojimas	27
Vientisinio ir sudėtinio sakinio skyrybos kartojimas	28
Sakinių rūšys	28
Tiesioginės kalbos skyrybos pavyzdžiai	29
Įvardžio reikšmė ir gramatiniai požymiai	29
Įvardžių skyriai	30
Asmeninių ir sangražinio įvardžio linksniavimas	30
Kai kurie įvardžių vartojimo ir rašybos ypatumai	31
Įvardžio gramatinio nagrinėjimo planas	32
Skaitvardžių skyriai pagal reikšmę ir vartojimą. Kiekinių skaitvardžių poskyriai, daryba	32
Dauginių ir kuopinių skaitvardžių daryba	34
Kalbos ABC (dauginių ir kuopinių skaitvardžių vartojimo ypatumai)	34
Skaitvardžių kaitymo ir rašybos ypatumai	35
Pagrindinių, dauginių ir kuopinių skaitvardžių linksniavimas	36
Skaitvardžių nuo 11 iki 19 ir nuo 4 iki 9 linksniavimas ir rašyba	36
Kalbos ABC (įvardžiuotinių skaitvardžių vartojimo ypatumai)	37
Skaitvardžių rūšys pagal sandarą	37
Samplaikinių skaitvardžių linksniavimas	37
Datos rašymas. Matų, piniginių vienetų santrumpos	38
Skaitvardžio gramatinio nagrinėjimo planas	39
Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos	39
Dalyvio reikšmė ir gramatiniai požymiai	40
Dalyvių rūšys, jų vartojimo ypatumai	40
Veikiamųjų dalyvių laikai, daryba, vartojimas	41
Veikiamųjų dalyvių linksniavimas, rašyba	42
Veikiamųjų dalyvių šaknies balsių rašyba	43
Dalyvio vardininkų rašyba	43
Neveikiamųjų dalyvių laikai, daryba	43
Sangražiniai dalyviai	44
Įvardžiuotiniai dalyviai, jų daryba, vartojimas, rašyba	45
Dalyvis sakinyje. Dalyviniai tariniai	47
Išplėstiniai dalyviniai pažyminiai, jų skyryba	47
Pusdalyvio gramatiniai požymiai, daryba, vartojimas	49
Padalyvio gramatiniai požymiai, daryba, vartojimo ypatumai	50
Išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės ir padalyvinės aplinkybės, jų skyryba	51
Veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų gramatinio nagrinėjimo planas	53
Prieveiksmio reikšmė ir gramatiniai požymiai	54
Prieveiksmių skyriai	54
Prieveiksmių daryba	55
Prieveiksmių laipsniavimas	56
Kalbos ABC (prieveiksmio vartojimo ypatumai)	56
Prieveiksmio gramatinio nagrinėjimo planas	57

STENGIAMĖS SUVOKTI GIMTOSIOS KALBOS LEKSIKOS YPATUMUS

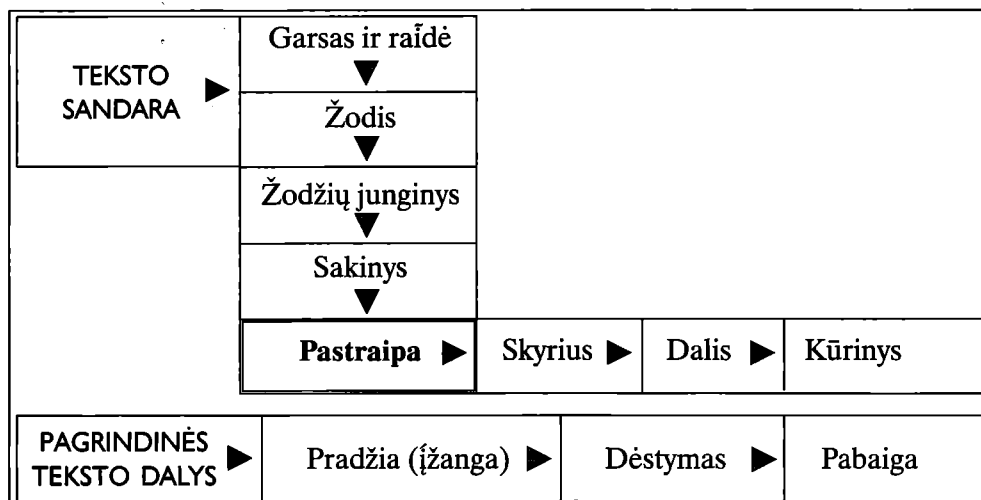
Kalbos kitimo priežastys	57
Lietuvių kalbos žodynai	57

SUSIPAŽIŠTAME SU INDOEUROPIEČIŲ KALBŲ ŠEIMA

Baltų kalbos	59
Prūsų kalba	60
Latvių kalba	61
Gramatinės santrumpos	63

Mokomės skaityti, suprasti ir rašyti įvairaus tipo ir paskirties tekstus

Rišlaus teksto sandara, pagrindinės jo dalys

ĮSIDĖMĖKITE!

Tai, apie ką kalbama tekste, vadinama **tema**.

Tai, kas svarbaus pasakoma ta tema, vadinama **pagrindine mintimi**.

Pastraipa – pagrindinis rišlaus teksto sandaros vienetas.

Patarimai, kaip jungti teksto dalis į visumą

1. Jungiant atskiras teksto dalis į darnią visumą, reikia žiūrėti, kad jas sietų tema ir viena pagrindinė mintis.

2. Pagrindinę mintį galima tiksliai nusakyti teksto pradžios (įžangos) pastraipoje, kartais ją pravartu paskėlbti vėliau arba net nukelti į pabaigą, suformuluoti kaip išpūdingą išvadą.

3. Pagrindinę mintį kartais verta paslėpti, tačiau ji turi būti skaitytojai nujaučiama.

4. Kuriant bet kurio žanro tekstą, pagrindinė mintis skaidoma į svarbiausius teiginius (pagrindinės minties dalis), kurie ją turi pagrįsti. Kiek tekste yra tokių teiginių, tiek turi būti ir pastraipų.

5. Kiekviena pastraipa turi pagrįsti viso teksto pagrindinę mintį. Reikia išbraukti viską, kas neaiškina, nepagrindžia pagrindinės minties.

6. **Pagrindinė mintis** – svarbiausias ir būtinas (aiškiai pasakytas ar numanomas) teiginys (tik stenkitės įrodinėti vieną!), kuris susumuoja tai, kas pasakoma visu tekstu.

Patarimai, ką ir kaip rašyti įžangoje ir pabaigoje

1. **Įžangą** rašykite trumpą ir tik vieną.
2. Įžangoje tinka: a) paaiškinti, kodėl pasirinkta tokia tema; b) paskutiniu sakiniu pakartoti temą ir suformuluoti pagrindinę mintį; c) pavartoti dialogo nuotrupą, aforizmą ar kt. (kuriant publicistinio ar meninio stiliaus tekstą). Jei nagrinėjamas kūrinys, būtina nurodyti jo pavadinimą ir autorių.
3. Rašykite konkrečiai, dalykiškai, nešabloniškai, venkite įmantrių frazių, sentimentų, ašaringo jausmingumo ar perdėto moksliskumo.
4. **Pabaigą** sukurkite trumpą (ji turėtų sudaryti apie 1/6 teksto).
5. Pabaiga – tai kuriamo teksto santrumpa, todėl nepamirškite: a) apibendrinti dėstymo dalyje pasakytų minčių; b) dar kartą akcentuoti pagrindinę mintį; c) susieti su įžanga.
6. Pabaigoje negalima kalbėti apie tai, kas neminima dėstyje (išbraukite nereikalingus sakinius arba parašykite dar vieną dėstymo pastraipą).
7. Venkite perdėto pakilumo ar per didelio moksliskumo.
8. Neteiskite, nepradėkite auklėti žmonių. Nevertinkite dabarties įvykių kūrinio autoriaus arba veikėjo akimis.
9. Pabaiga turi išplaukti iš dėstymo, atitikti rašinio stilių.

Pastraipa – pagrindinis rišlaus teksto sandaros vienetas

Pastraipa – rišlių sakinių grupė, siejama temos ir vienos pagrindinės minties.

Pastraipos pradėjimas rašyti naujoje eilutėje toliau nuo krašto yra skyrybos ženklas, reiškiantis, kad prasideda naujas teiginys, pagrindžiantis pagrindinę viso teksto mintį.

Pastraipos pradžia neretai rodo veiksmo vietos, laiko, veikėjų pasikeitimą ir kt.

Klasikinę samprotavimo tipo pastraipą paprastai sudaro trys dalys: **teiginys**, jo **įrodymas** (ar paneigimas) ir **dalinis apibendrinimas** (pabaiga).

Rašant kūrybinį darbą (miniatiūrą, impresiją, vaizdelį ar kt.), tokia pastraipų sandara nėra būtina. Tekstas, pavyzdžiui, gali būti parašytas „vienu atsikvėpimu“, neskiriant pastraipų, jas gali sudaryti tik vienas sakinyss ir t. t. Svarbu, kad mintis būtų aiškiai, nuosekliai ir kryptingai plėtojama.

Kuriant rišlių tekstą, ne tik sakinius, bet ir pastraipas būtina sieti **grandininio** arba **paralėlinio** būdų. Tam vartojamos tos pačios **siejimo priemonės**: žodžio (sakinio) kartojimas, keitimas sinonimu ar įvardžiu, elipsė, jungtukai ir kt.

Pastraipų siejimo būdai

Grandininis	Paralelinis
Siejant pastraipas grandininiu būdū, naujos pastraipos pradžioje kartojamas kuris nors (paprastai paskutinis) prieš ėjusios pastraipos žodis, kartais žodžių grupė ar sakiny.	Kai pirmasis pastraipos sakiny nėra susijęs su prieš ėjusios pastraipos kuriuo nors sakiniu ar žodžiu – turime paralelinį siejimo būdą.
<i>Ten, kur gyveno Stepukas, kieme augo sena eglė. Jos viršūnę audra buvo nulaužusi, bet liemu, šakos tebeaugo. Eglėje Stepuko tėvelis įtvirtino seną vežimo ratą. Ant aplūžusio rato gandrai iš žabų ir žolių susisuko lizdą ir išperėjo du gandriukus.</i> <i>Rudenį gandrai išskrido. Stepukas aštriu peiliuku eglės liemenyje išrėžė skaitmenis: 9-10. Ir pats savo darbu pasidžiaugė: dabar tikrai nepamirš, kad gandrai išlėkė rugsėjo dešimtą dieną. (G. I.)</i>	<i>Iš vakaro toli griaudėjo. Dangaus pakraščiuose kryžiausi ugninės strėlės. Kažkur dundėjo su savo ratais įpykęs dundulis. Vis tolyn ir tolyn...</i> <i>Gulėjau senoje daržinėje. Kvepėjo pirmųjų dalgų šienas. Nepaklusni viksva kuteno veidą... (V. D.)</i>

Pagrindiniai sakinių siejimo būdai pastraipoje

Grandininis	Paralelinis
Naujame pastraipos sakinyje pakartojamas kuris nors prieš jį ėjusio sakinio žodis ar žodžių grupė. Paprastai pakartojamas tas žodis, kuris rodo norimą tęsti mintį arba kuri reikia paaiškinti.	Kiekvienas naujos pastraipos sakiny rašomas vienas po kito, nekartojant nė vieno prieš jį ėjusio sakinio žodžio. Sakinio nereikia tęsti arba kaip nors kitaip paaiškinti jo mintį.
<i>Laukinė obelaitė išbėgo iš miško ir sustojo ant kalnelio. Ji viską matė, ją visi matė. Juk joks kitas miško medis neturėjo tiek daug, tokių gražių ir taip maloniai kvėpiančių žiedų. (V. D.)</i>	<i>Vidudienis. Saulė kepina. Medžiai nuleidę lapus. Pievos pakraštyje žvangučiai suglaudę mėlynas taurės. Upė tingi, įkaitinta. (V. D.)</i>

Pagrindinės sakinių grandininio siejimo priemonės

Kartojimas (kartojamas tas pats žodis)	Keitimas sinonimū	Keitimas įvardžiu	Ėlipsis (praleisti lengvai numa- nomi žodžiai)
<i>Atskubėjau prie savo didelio džiaugsmo. Atskubėjau ir sustingau: žiedų nebuvo. (V. D.)</i>	<i>Per pievelę šuoliuoja didelis baltasis kiškis. Žvairys lyg tikras drąsuolis vikriai perplaukia upokšnį... (V. D.)</i>	<i>Iš kur tiek saulės? Ji akina ir svaigina. (V. D.)</i>	<i>Tokiu metu žuvis nekimba. ✓ Tūno šešėlyje, snaudžia. (V. D.)</i>

Patarimai, kaip išvengti grandininio sakinių siejimo klaidų

1. Stenkitės be reikalo nekartoti tų pačių žodžių.
2. Nepraleiskite reikalingos sakinių siejimo priemonės (*Tada jų svajonė išsipildė. ✓ Ir linksmi grįžo namo*).
3. Būkite atidūs, siedami sakinius įvardžiu. Nepamirškite, kad įvardis pavaduoja, pakeičia paskutinį ankstesnio sakinio daiktavardį (ateina „į vardo vietą“). (*Ryt reikės rašyti diktantą. Bet jis (?) nepasimokė*).
4. Pirmiausia reikia tiksliai įvardyti asmenį, daiktą ar reiškinių tókiu žodžių, kurio reikšmė ir be konteksto yra aiški, nedviprasmiška. Paskui žodį jau galima keisti įvardžiu ar sinonimū.

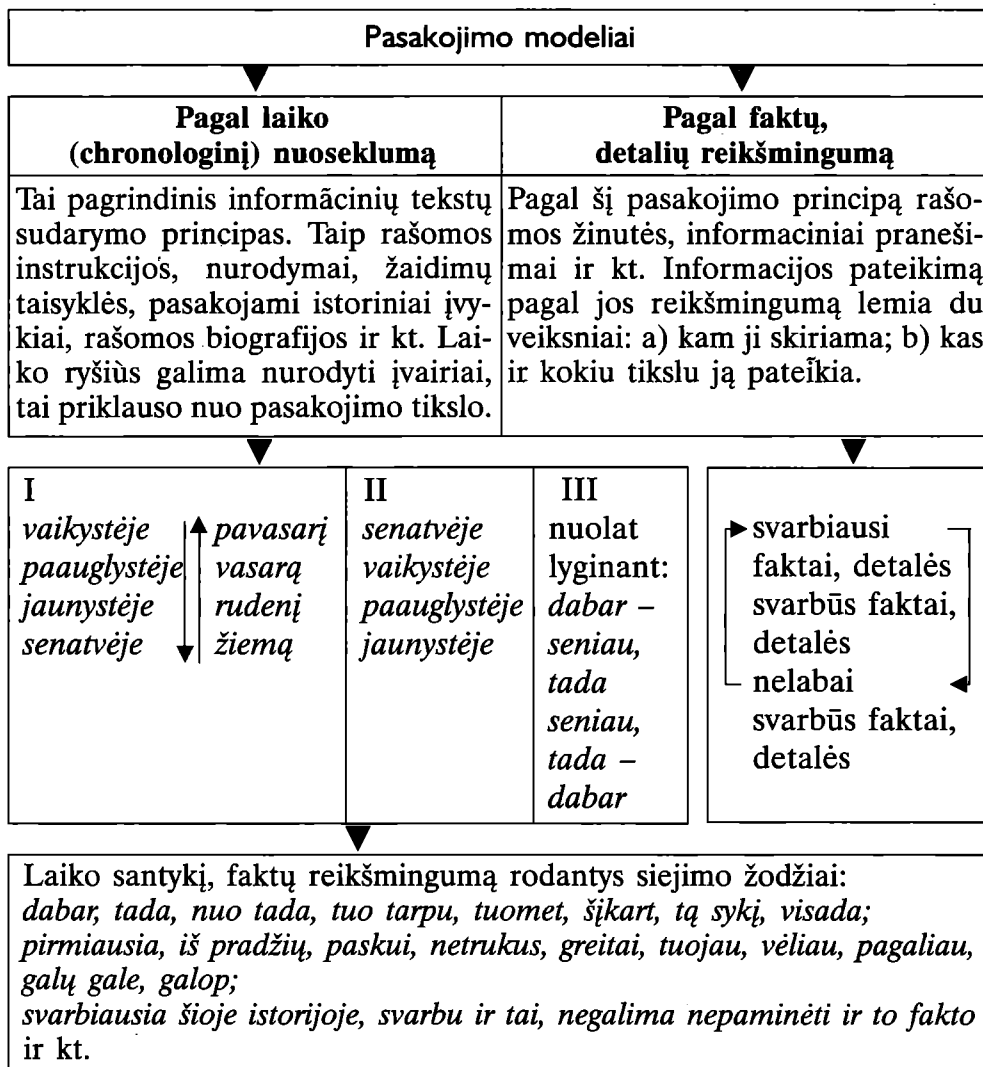
Pagrindiniai tekstų tipai:
pasakojimas, aprašymas, samprotavimas

Pasakojimas	Aprašymas	Samprotavimas
Kas atsitiko. Kada, kur ir kaip tai įvyko. Kam kas nutiko. Kas tai padarė.	Kaip atrodo daiktas, reiškiny, veiksmo vieta, veikėjai, kokia jų būseną, mintys.	Kodėl taip atsitiko. Kodėl apie tai pasakojama. Kuo reikšmingas šis įvykis, reiškiny. Ką aš manau ir kodėl.

ĮSIDĖMĖKITE!

Tekstas įtaigesnis, meniškesnis, kai jame ne tik pasakojama, bet ir aprašoma, samprotaujama.

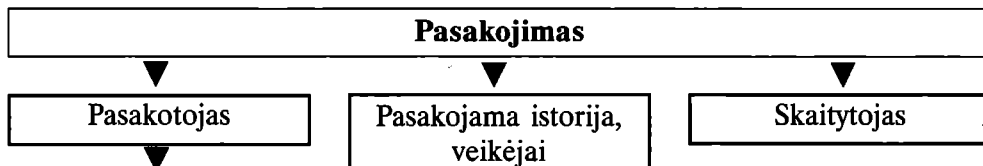
Kad skaitytojas ar klausytojas aiškiai ir tiksliai suprastų mūsų mintis, dėstyti jas būtina tam tikra tvarka, tam tikru nuoseklumu, t. y. pagal vadinamuosius **pasakojimo modelius**.

Pagrindiniai pasakojimo būdai.

Kuriuo asmeniu ir kada tinka pasakoti

ĮSIDĖMĖKITE!

Pasakotojo negalima tapatinti su kūrinio autoriumi.

Pagrindiniai pasakojimo būdai

Pasakotojas kalba pirmuoju asmeniu („aš“ vardu)	Pasakotojas kalba antruoju asmeniu („tu“ vardu)	Pasakotojas kalba trečiuoju asmeniu („jis, ji, mes“ vardu)
1. Kai nori pabrėžti, kad jis yra tos istorijos dalyvis arba liudytojas, siekia sudaryti tikroviškumo įspūdį, reikšti savo nuomonę, vertinti ir kt. 2. Kai jis susitapatina su vienu iš veikėjų, į aplinką žvelgia jo akimis. Tai neretai išpažintį primenantys pasakojimai. Toks pasakotojas yra subjektyvus.	1. Kai nori susitapatinti su skaitytoju, daryti daugeliui žmonių svarbius apibendrinimus. 2. Kai ima polemizuoti (ginčytis) su savimi, abejoti, atsiduria aklaivietėje, jo asmenybė susidvejina. Toks pasakotojas yra subjektyvus.	1. Kai nori užimti višąinio poziciją, pasirinkti neklystančio teisėjo vaidmenį, aiškinti slapčiausias veikėjo mintis, vertinti poelgius ir kt. Tai subjektyvus pasakotojas. 2. Kai nori pateikti tik informaciją, įvykį stebėti tarsi iš šalies, nesikišti, nevertinti, leisti apie viską spręsti pačiam skaitytojui. Tai objektyvus pasakotojas.

ĮSIDĖMĖKITE!

Objektyvus pasakotojas įvykį, veikėjus stebi tarsi iš šalies, nekommentuoja, nevertina jų poelgių.

Subjektyvus pasakotojas neretai nutraukia pasakojimą, ima vertinti, aiškinti veikėjų poelgius, susitapatina su skaitytoju.

Patarimai, kaip kurti pasakojimo tipo tekstą

1. Pasakojant nebūtina griežtai laikytis vieno pasakojimo būdo. Asmenis galima kaitalioti, bet tai turi būti pagrįsta, tikslinga.

2. Pasakodami neišsiplėskite ten, kur nebūtina. Rašykite (ar pasakokite) tik apie svarbiausius, ryškiausius įvykius, įdomiausius žmones.

3. Nepamirškite, kad geras pasakotojas ne tik pasakoja istoriją, bet ir aprašo aplinką, veikėjo išvaizdą, vidinę būseną, nevengia pasamprotauti, kodėl taip įvyko, ką tas ar kitas įvykis reiškia ir t. t.

Aplinkos, kelionės ir žmogaus aprašymas

Patarimai, kaip aprašyti erdvę

1. Pagalvokite, kodėl kuriate aprašymą, koks jo tikslas. Galite siekti, kad skaitytojas (ar klausytojas) kuo aiškiau, detaliau suvoktų tą erdvę, apie kurią pasakojate. O gal norėtumėte, kad aplinkos aprašymas sukurtų tam tikrą nuotaiką, leistų geriau suprasti tą vietą, kurioje vyko koks nors veiksmas. Tik žinodami tikslą ir patys atitinkamai nusiteiksite, lengviau bus viską aprašyti.

2. Susidarykite aprašymo schemą. Apgalvokite, kaip žvilgsnis keliaus po aprašomą erdvę: iš apačios į viršų (ar atvirkščiai), iš kairės į dešinę, iš vidaus į išorę ar iš išorės į vidų. Pasakoti būtina nuosekliai: laikytis pasirinktos schemos, nešokinėti nuo vienos detalės prie kitos.

3. Atsirinkite svarbiausias detales. Ne kiekvienoje erdvėje viskas vienodai svarbu, ne apie viską būtina pasakoti. Reikia mokėti žvilgsnį sustabdyti ties pačiomis svarbiausiomis aplinkos detalėmis. Aplinkos aprašymas daug ką pasako ir apie rašantįjį: kas jam svarbu, kokia jo nuotaika ir pan.

4. Raskite aprašymo tikslą. Net apie tas pačias vietas skirtingi žmonės skirtingiems pašnekovams kalbės skirtingai. Vienaip pasakosime apie savo kambarį draugui, kuris jame niekada nesilankė, kitaip – močiutei apie tai, kaip perstatėme baldus ir pan.

5. Pagrįskite savo vertinimą. Jei aplinka, apie kurią rašote, patinka, turite tai paaiškinti. Jei ta aplinka atrodo slogi ar niūri, tuo taip pat reikia įtikinti skaitytoją. Tam pasitelkite vaizdingus veiksmažodžius, palyginimus, metaforas.

6. Prisiminkite, kad žvilgsnio kelias turi būti nuoseklus ir apgalvotas. Rašydami laikykitės kurios nors schemos, pasirinkite tinkamiausias sakinį ir pastraipų siejimo priemones. Pvz.:

☐ viršuje

☐ žemiau

☐ apačioje

☐ viršuje

☐ aukščiau

☐ žemai

☐ ►
čia

☐ ►
ten

☐
toliau

Patarimai, kaip aprašyti kelionę

1. Pasirinkite kelionės maršrutą ir laiką (kuriuo metų, paros laiku ji vyko).
2. Numatykite kelionės kryptį (iš namų ar į namus) – tai padės susikurti deramą nuotaiką.
3. Apgalvokite kelionės trukmę (keleto valandų, dienos, savaitės...).
4. Nutarkite, kokia bus jūsų kelionė: įprasta, daug kartų tuo maršrutu keliauta, kuo nors neįprasta.
5. Kaip žadate keliauti: pėsčiomis, kuo nors važiuosite, plauksite, skribsite?
6. Kas galėtų patraukti jūsų dėmesį, kas ir kodėl bus įdomu? (Sugalvokite bent 2–3 detales.)
7. Viską apgalvoję, galite rašyti. Tik nepamirškite, kad kelionės aprašymas, kaip ir kiti rašiniai, turi turėti įžangą, dėstymą ir pabaigą.

Patarimai, kaip aprašyti žmogų

1. Apgalvokite, kas geriausias jūsų draugas ar draugė (kaimynas, bendraklasis, brolis ar sesuo, giminaitis...).
2. Atkreipkite dėmesį į jo išvaizdą.
3. Pagalvokite, kuo ji išsiskiria iš kitų.
4. Pasamprotaukite, kokie jo būdo bruožai.
5. Prisiminkite, kada ir kaip užsimezgė jūsų draugystė.
6. Nuspręskite, kuo pagrįsti jūsų santykiai (panašūs pomėgiai, tarpusavio supratimas, noras vadovauti ar paklusti, išmonė...).
7. Išsiaiškinkite, ką davė jūsų draugystė (ėmėte daugiau suvokti, tapote..., pasidarė lengviau ar sunkiau sutarti su...).
8. Parodykite, kurie draugo bruožai labiausiai patinka, kurie – nepatinka.
9. Atskleiskite, ką apie jūsų draugystę mano kiti vienmečiai, tėvai, mokytojai (nepastebi, džiaugiasi, yra nepatenkinti ar kt.).

Mokomės kurti samprotavimo tekstus

ĮSIDĖMĖKITE!

Mokantis kurti **samprotavimo** tekstus, būtina išmokti **argumentuotai** atsakyti į pateiktus klausimus, tinkamai pagrįsti savo nuomonę. *Ar sunku būti paaugliu? Į šį klausimą galima tik atsakyti: Ne, nesunku arba Taip, labai sunku.*

Argumentuotas (pagrįstas) atsakymas turi turėti antrąją dalį – **atsakymo teisingumo, minčių pagrįstumo įrodymą**. Pvz.: *Paaugliu būti sunku, nes jis paprastai jaučiasi suaugęs, nori mokytis iš savo klaidų, rizikuoti, bet tėvai, mokytojai klysti neleidžia. Nelengva dar ir dėl to, kad paauglys neretai skausmingai ir tyliai suvokia, kad suaugusieji, kurie turėtų jį geriausiai pažinti, iš tikrųjų jo nepažįsta ir t. t.*

Samprotaudami viena ar kita tema, pirmiausia turite suformuluoti pagrindinę mintį, ką jūs tiksliai norite pasakyti, kokia jūsų nuomonė šiuo klausimu. Tada apgalvoti būdus, kaip pagrįsti pagrindinę mintį.

Pagrįsti įrodomąją tezę (teiginį, mintį) galima **dedukciniu** arba **indukciniu** būdų.

Įrodomojo teiginio (pagrindinės minties) pagrindimo būdai

Dedukcinis. Tai toks pagrindinio teiginio įrodymo būdas, kai pirmiausia tiksliai atsakoma į klausimą, nurodoma pagrindinė mintis ir tik paskui įvairiais būdais argumentuojama.

Indukcinis. Tai toks pagrindinio teiginio įrodymo būdas, kai pirmiausia pateikiami argumentai (faktai, pavyzdžiai, statistikos duomenys ar kt.) ir tik paskui pasakoma pagrindinė mintis, asmeninė nuomonė.

Dažnesni argumentavimo būdai

1. Pateikiama eksperimentais patvirtintų faktų.
2. Remiamasi liudytojų parodymais.
3. Cituojama, aiškinama dokumentinė medžiaga.
4. Pateikiama statistikos duomenų.
5. Papasakojama tikra ar išgalvota, bet įtikinama savo ar kito žmogaus gyvenimo istorija.
6. Cituojamos autoritetinių žmonių mintys ir kt.

Argumentų pateikimo tvarka samprotavimo tekstuose

1. Pagal didėjančią reikšmingumą: *tai dabar yra gana svarbu; be abejo, svarbiau man yra; negaliu nepaminėti dar vieno reikšmingo dalyko; tačiau svarbiausia, manau, yra tai.*

2. Pagal mažėjančią reikšmingumą: *svarbiausia, didžiausia klaida; gal ne taip reikšminga; ne toks svarbus dalykas; pagaliau svarbu pabrėžti dar vieną priežastį ir kt.*

Kai norima įtikinti skaitytoją ar klausytoją, geriau svarbiausią argumentą pateikti ne iš pradžių, nes silpnesni, pasakomi po stipriausio, nublanksta, o svarbiausias pasimiršta.

Pagal priežasties ir pasekmės ryšį. Priežasties ir pasekmės ryšiai yra sudėtingi: viena priežastis gali turėti ne vieną, bet daugiau pasekmių, pasekmė gali tapti kito veiksmo priežastimi ir baigtis viena ar net keliomis pasekmėmis ir t. t.

Priežasties ir pasekmės ryšius galima pavaizduoti grafiškai:

⇒ – priežastis, □ – pasekmė

1. *Kadangi* ⇒, *tai* □.
2. ⇒. *Dėl to* □.
3. □, *nes* ⇐.
4. □ *dėl to, kad* ⇐.
5. □. *Iš to galime spręsti, kad* ⇐.
6. □. *Turbūt* ⇐ ir t. t.

ĮSIDĖMĖKITE!

Polèmika – tai ginčas argumentuojant.

Polèminis klàusimas – tai klausimas, į kurį arba negali būti viena-reikšmio atsakymo, arba tuo klausimu yra priešingų nuomonių.

Argumentuoti – tai pateikti įrodymų, kodėl tu sakai „taip“ („sutinku“) arba „ne“ („nesutinku“). Galima ir kitokia atsakymo ir jo argumentavimo schema: iš dalies „taip“ („sutinku“), iš dalies „ne“ („ne visai sutinku“).

Patarimai, kaip rašyti polemikinį rašinį

1. Prieš pradėdami rašyti planą, įsivaizduokite, kad klasės draugų nuomonės pasirinkta tema išsiskirs, todėl pirmiausia pasidarykite du sąrašus (pabūkite ne tik savo, bet ir kitaip manančio kailyje):

Taip

Ne

(pateikite kuo daugiau argumentų) (pateikite kuo daugiau argumentų)

2. Dabar nuspręskite, kas jūs – teigiantysis ar neigiantysis, koks bus jūsų atsakymas. Iš argumentų sąrašo parinkite 2–3 svarbiausius, kuriais remdamiesi įrodinėsite savo požiūrį. Ne tokius svarbius argumentus tikslinga susieti, kai kurių – atsisakyti.

3. Nuspręskite, kurie kitaip manančiųjų argumentai galėtų būti svarbiausi, t. y. tapti jūsų argumentų kontrargumentais. Juos būtinai paminėkite rašinyje, paaiškinkite, bet tik ramiai, santūriai tonu, parodydami, kad gerbiate kito nuomonę.

4. Kitas žingsnis – suformuluoti pagrindinę mintį. Ji rašinyje turėtų plaukte išplaukti iš jūsų argumentų. Dar kartą atidžiai peržiūrėkite juos, atrinkite. Pagrindinę mintį (teiginį) galite suformuluoti įžangoje (jei mintį pagrįsite dedukciniu būdu) arba rašinio pabaigoje (jei pasirinksite indukcinių minties pagrindimo būdą).

5. Labai svarbu tinkama tvarka išdėstyti argumentus: a) geriausia yra pradėti nuo antrojo pagal svarbą, viduryje pateikti silpniausius, o baigti pačiu stipriausiu argumentu; b) galima juos išdėstyti ir pagal didėjantį reikšmingumą – nuo silpniausio iki stipriausio.

6. Svarbiausią argumentą pateikti pradžioje nepatartina, nes silpnėsi, pasakomi po stipraus, stiprųjį silpnina, todėl padaryta išvada, nusakyta pagrindinė mintis gali skaitytojo ir neįtikinti.

7. Rašinio pabaigoje, apibendrinami pasakytas mintis, darydami išvadas, stenkitės stipriausius argumentus pakartoti dar kartą, tik kitais žodžiais.

Patarimai, kaip planuoti rašymo etapus

Rašymo etapai, darbų planavimas

I. Kaip reikėtų planuoti savo darbą, jei mokytojas liepė namų rašinį parašyti per tris dienas

Pirmoji diena Grįžę iš mokyklos ir pailsėję, paimkite kelis popieriaus lapelius, pieštuką ir 10–15 minučių pagalvokite, ką norėsite rašyti pasirinkta tema. Kilusias mintis pasižymėkite lapeliuose kaip pakliūva, be jokio plano. Apie rašinio temą galvokite nuolat, kilusias mintis užsirašykite.	Antroji diena Susidarykite juodraštyje paprastą arba sudėtinį planą. Būtinai pasinaudokite lapeliais, kuriuose vakar pasižymėjote svarbesnes mintis. Paprastai neplanuojami tik meniniai rašiniai, ypač trumpi: miniatūros, eilėraščiai, impresijos. Būtinai apgalvokite, kokią pagrindinę mintį įrodinėsite, kaip ją pagrįsite.	Trečioji diena Sėskite ir rašykite rašinį į juodraštinį, prieš akis būtinai turėdami planą ir lapelius su užsirašytomis mintimis. Rašydami darykite pertraukas. Juodraštinį skaitykite ir taisykite mažiausiai tris kartus: 1) tobulinkite rašinio turinį (pasitikrinkite, ar gerai suvokėte temą, ar pakankamai ją atskleidėte, ar aiški, argumentuota pagrindinė mintis, ar tinkamas rašinio žanras, stilius, ar originalios mintys ir kt.); 2) peržvelkite rašinio raišką (ar yra visos trys teksto dalys: įžanga, dėstymas, pabaiga, ar tos dalys proporcingos, ar tinkama pastraipų sandara, ar tekstas nuoseklus, ar nekartojate tų pačių minčių, ar deramai siejate pastraipas, laikotės tam tikros minčių dėstymo tvarkos ir kt.); 3) ištaisykite rašybos, skyrybos, žodyno, gramatikos klaidas. Ištaisę klaidas ir trūkumus, perrašykite į švarraštį.
--	--	--

II. Kaip reikėtų planuoti darbą, jei mokytojas uždavė parašyti rašinį iki rytojaus

Eidami namo, galvokite, ką norėsite parašyti ta tema. Grįžę mintis pasižymėkite lapelyje.	Pailsėję susidarykite juodraštyje planą, paskui mokykitės kitas pamokas.	Išmokę kitas pamokas, perskaitykite planą, jei reikia, pataisykite. Pusvalandį pailsėję sėskite rašyti (į juodraštinį).	Juodraštinį skaitykite ir taisykite mažiausiai tris kartus – tobulinkite rašinio turinį, raišką, ištaisykite rašybos, skyrybos, gramatikos, žodyno klaidas.
--	---	--	--

III. Kaip planuoti darbą, jei rašinį reikia parašyti per pamoką

Nusiteikite sparčiai dirbti: nesidairykite, nesiblaškykite.	Parašykite rašinio temos pavadinimą sąsiuvinyje ir nusiraminkite. Paimkite kokią lapelį ar juodraštinį ir pasižymėkite, kas tik šaus į galvą, apie ką norėsite rašyti.	Sunumeruokite užrašytas mintis tokia eile, kokia norėsite jas dėstyti. Kurios netiks – išbraukite. Kai ką papildykite. Būtinai nuspręskite, kokią pagrindinę mintį ta tema norėsite pasakyti, aiškinti. Plano jau nerašykite.	Iš karto rašykite darbą į švarraštį, nes perrašyti nespėsite. Prieš paduodami mokytojui, būtinai pasitikrinkite ir ištaisykite klaidas (turinio, raiškos, rašybos, skyrybos ir kt.).
--	---	--	---

Pagal J. Rudnianskį

Tekstų rūšys pagal rašymo tikslus

ĮSIDĖMĖKITE!

Su įvairiausių rūšių tekstais jūs susiduriate kasdien. Vadovėliuose, žinynuose, enciklopedijose randate informacinių duomenų – tai **informaciniai tekstai**. Tokie paprastai yra moksliniai straipsniai, įvairios žinios ir pan.

Kai skaitote laikraščius ar žurnalus, žiūrite publicistine ar sporto laidas, dažniausiai susiduriate su **komentariais** (aiškinimais, samprotavimais; veikiausiai pastebėjote, kad yra net speciali profesija – sporto komentatorius). Tokie tekstai ne tik informuoja, kas, kur, kada įvyko, bet ir paaiškina, kaip ir kodėl kas nors įvyko, perteikia asmeninę autoriaus nuomonę. Tai būdingas publicistinių tekstų bruožas.

Kai skaitote grožinės literatūros knygas, žiūrite filmus, jus veikia **apeliaciniai tekstai**. Jais autorius bando paveikti skaitytoją, kitaip tariant, apeliuoti į jo jausmus, paskatinti vienaip ar kitaip veikti. Tokie tekstai būdingi ir reklamai, kartais taip rašomi skelbimai, kvietimai ir pan.

Retai kada tekstas rašomas turint tik vieną kurį tikslą (informuoti, apeliuoti ar komentuoti).

Informuojame apie tai, kas vyko, kur vyko, kada vyko.	Komentuojame (aiškiname), kas vyko, kaip vyko, kodėl vyko.	Apeliuojame į skaitytojo (klausytojo) jausmus, patirtį, norime įtikinti, skatinti veikti.
--	---	--

Pagrindiniai teksto skaitymo būdai

ĮSIDĖMĖKITE!

Pagrindiniai skaitymo būdai yra trys: **pažintinis** (apžvalginis), **ieškomasis** ir **įdėmūsis** (atidūs).

Pažintinio skaitymo tikslas – išsiaiškinti, kas rašoma, ar tai svarbu, būtina žinoti, verta ar neverta skaityti.

Ieškomojo skaitymo tikslas – tik peržvelgus tekstą kuo greičiau atmesti nereikalingą informaciją. Taip skaitomi žodynai, katalogai, enciklopedijos, žinynai, įvairūs informaciniai leidiniai, bet koks tekstas, kai norima rasti atsakymą į konkretų klausimą, nuomonės komentarą, patikslinti vardą, pavardę, datą ir kt.

Įdėmiai skaitomi sudėtingesni mokslo veikalai, ypač grožinė literatūra, nes atidų skaitytoją visada lydi abejonė, ar jo nuomonė apie knygą

pagrįsta, ar jis neprimeta tekstui to, ko jame iš tikrųjų nėra. Literatūriniai tekstai yra sudėtingiausi, jų reikšmės nėra lengvai suvokiamos. Todėl tokius tekstus reikia ypač įdėmiai skaityti: čia negalima praleisti nė vienos eilutės, žodžio, kartais nepastebėti skyrybos ženklų, kuris gali būti labai iškalbus.

Tekstą dažniausiai skaitome **kombinuotu būdu**:

a) pirmiausia, skaitydami pažintiniu ar ieškomuoju būdu, stengiamės suvokti teksto visumą (apie ką kalbama, koku tikslu kalbama, kas apie tai svarbaus pasakytą);

b) ieškome atsakymų į pačių iškeltus ar mokytojo pateiktus klausimus – skaitome įdėmiu būdu.

Patarimai, kaip skaityti pažintiniu būdu

1. Perskaitykite antraštę (pavadinimą). Antraštė dažnai pasako ir temą (apie ką bus kalbama), ir pagrindinę mintį.

2. Peržvelkite žodžius, išspausdintus kitu šriftu. Taip dažnai nurodomi labai svarbūs teiginiai, sąvokos, argumentai, pagrindžiantys pagrindinę mintį.

3. Peržvelkite piešinius, schemas, lenteles, iliustracijas. Tai irgi padeda suprasti, apie ką tekste kalbama, ar galėtumėte jame rasti dominančios informacijos.

4. Atidžiai perskaitykite pirmąją ir paskutinę pastraipą: čia paprastai pasakoma, apie ką bus ar buvo kalbama, nurodoma arba dar kartą pabrėžiama pagrindinė mintis.

5. Peržvelkite pirmuosius kiekvienos pastraipos sakinius. Dažniausiai tai būna teminiai (pagrindiniai) pastraipos teiginiai, pagrindžiantys teksto pagrindinę mintį, nurodantys, kokios informacijos galima tikėtis.

6. Perskaitykite išvadas (jei yra). Dažniausiai jos pateikiamos moksliniame darbe. Čia autorius paprastai apibendrina svarbiausias mintis, tyrinėjimų rezultatus ir kt.

Pagal Zitą Nauckūnaite

Patarimai, kaip skaityti ieškomuoju būdu

1. Žinokite, ko ieškote. Suformuluokite klausimą arba gerai suvokite kito asmens pateiktos užduoties esmę.

2. Greitai peržvelkite eilutę po eilutės. Radę, ko ieškote, sustokite ir įdėmiai perskaitykite.

3. Jei galite atsakyti į klausimą, nustokite skaitę. Negalite – skaitykite toliau.

Kaip kaupti ir saugoti informaciją. Išrašai, iškarpos, konspektas, informacijos sandėliai – kartotekos

Patarimai, kaip daryti išrašus

1. Parašykite platesnį (bendrą) temos pavadinimą, pvz.: *muzika, teatras, švietimas, sportas*.
2. Viena lapelyje užsirašykite tik vieną labiausiai patikusią mintį, sakinį, reikšmingą datą, nuorodą, faktą – bus patogiau lapelius rūšiuoti, dėlioti, kai prireiks rengti kalbą ar rašyti rašinį.
3. Būtinai pasižymėkite: a) *autorius pavarde, vardą*, b) knygos, laikraščio, žurnalo, radijo ar televizijos laidos *tikslų pavadinimą*, c) *puslapį*, iš kurio išsirašote medžiagą, d) *datą*, kada stebėta, girdėta laida, matytas kino filmas, spektaklis ir t. t.
4. Jei išsirašote citatą, nepamirškite jos išskirti kabutėmis.
5. Kai kurias autorius mintis, trumpą jų santrauką galite nusakyti ir savais žodžiais.
6. Jei informacija įdomi, jos daug, geriausia lapelyje nusibraižyti jos schemą. Pvz.:

<u>Mokymasis</u>		<u>Lengviausiai išimama</u>	
20 % – <i>ką girdėjome</i>	30 % – <i>ką matėme</i>	50 % – <i>ką girdėjome ir matėme</i>	90 % – <i>ką patys padarėme</i>
<i>Tepperwein K. Menas mokytis nepavargstant: nauji metodai palengvina mokymąsi. V., 2000. P. 25.</i>			

Patarimai, kaip pasidaryti iškarpų

1. Skaitydami spaudą, išsikirkpkite tai, kas jus domina (žinutės apie mėgstamiausius dainininkus, sportininkus, aktorius, interviu su jais, nuotraukas, muzikologų, teatro kritikų straipsnius, įdomesnes mintis apie koncertą, spektaklį, aktorius, režisieriaus darbo įvertinimą ar kt.).
2. Iškarpą vertėtų priklijuoti ant kietesnio popieriaus ar įdėti į voką, įmaūtę, kad taip greitai nesuplyštų.
3. Iškarpos viršuje parašykite bendrą temą, pvz.: *sportas, švietimas, medicina, teatras, kinas, muzika* ir kt.
4. Pažymėkite lėidinio pavadinimą, išleidimo metus, numerį, mėnesį, dieną, puslapį.
5. Įdomesnės vietos pravartu pasibraukti ar paryškinti spalva.

Patarimai, kaip konspektuoti

1. Konspekto pradžioje (galima ir pabaigoje) nurodykite knygos ar kokie kito leidinio, kurio skyrių, paragrafą ar dalį konspektuojate, metriką (autorių, pavadinimą, išleidimo vietą, metus, puslapį).
2. Palikite plačias paraštes pastaboms.
3. Pabraukite (geriau spalva) tai, kas ypač svarbu, įsidėmėtina.
4. Savo mintis, kilusius klausimus, pastabas pasižymėkite paraštelėje arba konspekto pabaigoje.
5. Susigalvokite įvairiausių ženklų ar trumpinimų – mažiau reikės rašyti, pvz.: ① – pirmas teiginys; ② – antras teiginys; ? – neaišku, nesupratau, reikia išsiaiškinti; ! – įdomu; ⇒ – svarbiausia mintis; ▲ – kokios temos nagrinėjamos ir t. t.
6. Kur galima, nusibraizykite lenteles, schemas – bus lengviau įsiminti.
7. Parašykite datą, kada konspektavote.
8. Išrašus, iškarpas, konspektus reikėtų saugoti, sisteminti, patartina pasidaryti sukauptos informacinės medžiagos kartoteką.

ĮSIDĖMĖKITE!

Informacinio šaltinio **metrika** nurodoma taip:

- 1) *Gučas A.* Vaiko ir paauglio psichologija. K., 1990;
- 2) *Bendravimo* menas. I d., V., 1993;
- 3) *Jurginis J., Lukšaitė I.* Lietuvių kultūros istorijos bruožai. V., 1981. P. 87–90;
- 4) *Nevčesauskienė N.* Patraukli mokykla // Moksleivis. 1998. Nr. 3/4. P. 5.

Tą patį tekstą galima sukonspektuoti skirtingai. Pvz.:

! gal. – skundlankis; naud. – duotlankis; š, ž – šnypščiai; s, z – švilpiai; č, dž – čilpiai ? Kokie nuopelnai matematikai? Paklausti matematikos mokytojo.	<i>Algirdas Sabaliauskas. „Antanas Baranauskas“</i> ▲ Įvairiapusis Baranausko talentas ▲ Nuopelnai kalbotyros srityje ① <u>Nepaprastų gabumų žmogus, įvairiapusis talentas: oratorius, giesmininkas, muzikantas, poetas, matematikas, kalbininkas.</u> ② <u>Lietuvių kalbotyros istorijoje priklauso garbinga vieta:</u> ↓ „Kalbamokslis lietuviškos kalbos“ Kalbotyros terminai: <u>tarmė, rašyba, sakiny</u> ↓ Rinko tarmių tekstus, siuntė Vėberui ⇒ XIX a. antrojoje pusėje Baranauskas buvo laikomas didžiausiu lietuvių kalbos autoritetu. <u>Sabaliauskas A. Antanas Baranauskas // Žodžiai atgyja. V., 2000. P. 150–153.</u> 2005-04-06
---	---

<i>Algirdas Sabaliauskas. „Antanas Baranauskas“</i> <i>Pasakojime kalbama apie įvairiapusį Baranausko talentą (oratorius, giesmininkas, muzikantas, poetas, dainų kūrėjas, matematikas, kalbininkas).</i> <i>Daugiausia dėmesio skiriama Baranausko nuopelnams lietuvių kalbotyrai parodyti:</i> 1) 12 metų dėstė lietuvių kalbą Kauno kunigų seminarijoje; 2) parašė „Kalbamokslų lietuviškos kalbos“; 3) sukūrė terminus (tarmė, rašyba, sakinys); 4) rinko ir siuntė tarmių tekstus Vėberniui – vokiečių kalbininkui. ⇒ Faktais įrodoma, kad XIX a. antrojoje pusėje Baranauskas buvo didžiausias gimtosios kalbos autoritetas. <i>Sabaliauskas A. Antanas Baranauskas // Žodžiai atgyja. V, 2000. P. 150–153.</i>	2005-04-06
---	-------------------

Patarimai, kaip pasidaryti kartoteką

1. Pirmiausia surūšiuokite konspektus, kortelės su išrašais, iškarpomis pagal bendras temas: „Sportas“, „Elgesio kultūrą“, „Iškalba“, „Teatras“, „Kinas“, „Muzika“ ir pan.
2. Sudėkite kortelės į atskirus vokus, ant jų užrašykite temos pavadinimą.
3. Vokus laikykite specialiai tam tikslui padarytoje dėžutėje.
4. Vokų turinį nuolat papildykite ne tik išrašais ir iškarpomis, bet ir savo aiškinimais, pastabomis – tai bus pati vertingiausia jūsų kartotėkos medžiaga.

Mokomės klausytis, išgirsti, suprasti ir kalbėti viešai

Rašytinės ir sakytinės kalbos skirtumai

Aspektai	Sakytinė kalba	Rašytinė kalba
Adresantas (siuntėjas)	Kiekvienas kalbėtojas paprastai kalba „savo kalba“, t. y. vartoja tik jam būdingas žodines ir nežodines reiškimo priemones ir atskleidžia savo asmenybę, – leidžia klausytojui save pažinti.	Skaitytojas nebūtinai (at)pažįsta rašytoją iš jo kalbos.
Adresatas (gavėjas)	Kalbėtojas bendrauja su klausytoju: jį mato, jaučia jo reakciją, gali pasitikrinti, ar teisingai yra suprastas.	Rašant skaitytojas nedalyvauja, todėl negali būti tarpusavio „veiklos“.
Grižtamasis ryšys	Tiesioginis, nuolatinis. Gali vykti per klausimus, aiškinimus, veido išraišką, pozą.	Tiesioginis grįžtamasis ryšys neįmanomas.
Kalbos forma	Dažniausiai laisva, ne per daug kontroliuojama; kartais kalbėtojas nukrypsta nuo temos, perfrazuoja, ką pasakęs. Būdingi trumpi sakiniai, įvairūs įterpiniai, trumpinamos linksmųjų galūnės.	Rašytojas sąmoningai renkasi tokius žodžius ir tokią sakinių sandarą, kuri kuo tiksliau perteiktų visus jo minties ir jausmo atspalvius, todėl kalba yra apgalvota, ne kartą tikslinta, tobulinta, planingesnė, logiškėsnė nei sakytinė.
Reikšmės akcentai	Reikšmę sukurti padeda jausmai, intonacija (ypač kalbėjimo ritmas ir greitis), veido išraiška ir kūno judesiai. Turi būti aiški tartis, kalbama pakankamai garsiai, kad klausytojas galėtų suprasti kalbos prasmę.	Reikšmės akcentus sukurti padeda skyryba (ypač tikslus sakinio ribų žymėjimas bei pastraipų skyrimas). Kalba turi būti nepriekaištinga, tiksli, aiški; sakiniai – darniai išplaukti iš bendro teksto išdėstymo.

Pagal Zitą Nauckūnaitę

Kaip išmokti klausytis ir išgirsti.

Prasto klausymosi priežastys

ĮSIDĖMĖKITE!

Mokėdami klausytis (ne tik išgirsti, bet ir suprasti!), rodome dėmesį pašnekovui, gebame įsijausti į jo išgyvenimus. Tai labai svarbu gydytojams, teisininkams, dvąsininkams, mokytojams, mokiniams.

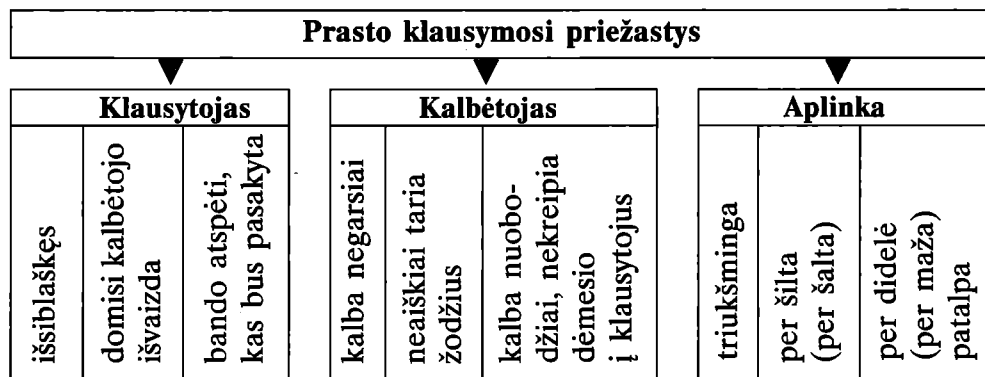
Mokėti klausytis reikia ir dėl to, kad suvoktume perteikiamą informaciją. Šito prireikia ne tik mokantis (klausantis mokytojo, dėstytojo aiškinimo), bet ir darbe, kai aiškinamos kokios nors instrukcijos ir pan.

Gebėjimas klausytis ypač praverčia, kai reikia įsidėmėti tai, kas sakoma.

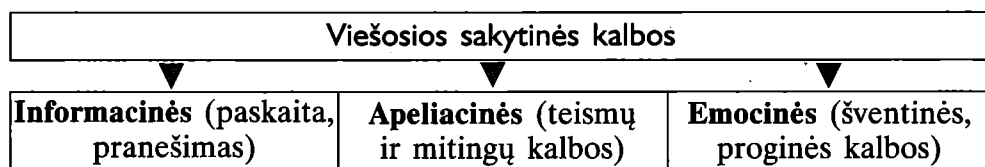

Patarimas

Klausantis pravartu konspektuoti: užrašus galėsite atsiversti ir vėliau pakartoti tai, kas jums atrodė svarbiausia.

Privatusis ir viešasis kalbėjimas

ĮSIDĖMĖKITE!

Privatusis kalbėjimas – tai šnekamoji kalba. Ji gerokai skiriasi nuo bendrinės rašomosios ar viešosios kalbos. Čia dažnai vartojami nepilnieji sakiniai, neįprasta žodžių tvarka, gali pasitaikyti ir bendrinei kalbai neteiktinų žodžių ar posakių. Ji laisva, spontaniška. Pokalbio dalyviai nemažai informacijos perduoda ne žodžiais, bet mimika, gestais.

Viešoji kalba daug kuo skiriasi nuo šnekamosios buitinės kalbos: ji turi būti gerai parengta, turėti visas 3 sudedamąsias dalis (įžangą, dėstymą, pabaigą), būti argumentuota, susieta, taisyklinga ir t. t. Taigi ji daug kuo panaši į rašinį.

Žmogaus gyvenime svarbios visos viešosios kalbos. Kai ko nors mokome ar norime pasidalyti savo patirtimi, paprastai sakome **informacinę** kalbą. Kai prireikia dėl ko nors pasiteisinti (arba norime išteisinti kitą), pasitelkiame **apeliacinę** kalbą. O kai ateina šventė (Motinos diena, gimtadienis ir pan.), sakome **šventinę** kalbą.

Kad ir kokia prīga, kad ir koku tikslu kalbą sakytume, ji turi atitikti keletą reikalavimų:

- 1) turėti klausytoją (būti išgirstą);
- 2) turėti aiškią mintį;
- 3) būti planinga.

Patarimai, kaip rengti įtikinimo kalbą

Kalbos planingumas

1. Nutarkite, kokią mintį norėsite pabrėžti.	Tai – dėstymas .
2. Mintį pagrįskite 3–4 argumentais, juos užsirašykite.	
3. Kiekvienam argumentui įrodyti parinkite tinkamą pavyzdį, jį taip pat užsirašykite. Būtų gerai, jei galėtumėte pasiremti savo ar klasės draugų patirtimi, išgyvenimais.	
4. Pamažtykite, kokia išvada išplaukia iš jūsų argumentų, ją užsirašykite.	Tai – išvada .
5. 2–3 sakiniais paaiškinkite, kodėl pasirinkote šią temą.	Tai – įžanga .

6. Surašykite savo mintis reikiama tvarka (įžanga, dėstymas, pabaiga). Rašydami prieš įžangą ir tarp kiekvienos dalies palikite kelių eilučių tarpus.

7. Apgalvokite (ypač įžangoje), kaip sudominsite klausytojus:

a) atskleiskite savo tikslą;

b) parinkite tinkamas kalbėjimo formas, nukreiptas į klausytoją: *jūs tikriausiai žinote; gal jums bus įdomu; ar esate girdėję, kad; kiekvienas iš*

mūsų bent retkarčiais susimąsto apie; ar norėtumėte, kad; ar kada nors esate patyrę; manau, kad kiekvienam skaudu (gera, įdomu, malonu...); ar esate pagalvoję, ką patiria (išgyvena, mato, pripažįsta).

8. Klausytoją sudomins tik gyva kalba: turite mokėti parodyti, kad tai, apie ką kalbate, svarbu jums patiems. Pavartokite palyginimų, vaizdingų posakių, tik nepersistenkite. Perkrauta kalba taip pat atrodys dirbtinė.

9. Išmokite pasirašytą kalbą ir tinkamai pasakykite klasės draugams, t. y. paverskite ją sakytine.

Patarimai, kaip parinkti tinkamus sveikinimo žodžius

1. Parinkite sveikinimo žodžius taip, kad jie tiktų tik tam žmogui, kurį sveikinate, kad sveikinimo žodžiai rodytų: aš galvoju apie tave, tu man esi labai svarbus.

2. Sveikinant galima parodyti savo jausmus ir nuotaiką (*džiaugiuosi, kad...; man labai malonu, nes...; noriu kartu su Tavimi pasidžiaugti...*), tiesiog palinkėti to, ko tikrai mūsų sveikinas žmogus trokšta, kas jam yra svarbu. Galima pasakyti kokio poeto posmą ir t. t.

3. Venkite tuščių (labai dažnų) linkėjimų: meilės, laimės, pinigų...

Nagrinėjame fonetiką, mokomės kirčiuoti

Priebalsių supanašėjimas

ĮSIDĖMĖKITE!

Kai kalbame apie **garsą** (jį tariame ir girdime), tai sakome balsis, priebalsis.

Kai kalbame apie **raidę** (ją rašome ir matome), tai sakome balsė, priebalsė.

Greta atsidūrę du vienodi priebalsiai visiškai susilieja. Tarti juos reikia kaip vieną: *iššoko* [išoko], *išžiojo* [ižiojo], *kiekkart* [kiekart].

Priebalsių supanašėjimo atvejai				
Suduslėjimas	Suskardėjimas	Susiliejimas	s prieš č → š	z prieš dž → ž
<i>stabteli</i>	<i>žaisdami</i>	<i>išsipildė</i>	<i>rūsčiai</i>	<i>vamzdžių</i>

j tarimas ir rašymas lietuviškuose ir tarptautiniuose žodžiuose

<i>j</i> tariame, bet nerašome	<i>j</i> tariame ir rašome
1. Lietuviškų žodžių šaknies pradžioje prieš <i>ie</i> <i>ietis, ievà, iešmas, íena, ieško, neieško, ietininkas</i>	tikriniuose varduose ir iš jų padarytuose bendriniuose žodžiuose <i>Jiesià, Jieznas, jieznetis</i> (išskyrus <i>Ievà</i>)
2. Tarptautiniuose žodžiuose šalia <i>i</i> <i>pacieñtas, klieñtas, abiturieñtas, medaliònas, stadiònas, čempiònas, bataliònas, briliántas, variántas, antikvariátas, makiãžas, biliárdas, amoniãkas, dialògas, pianìnas, orientýras, triò, radiolà, patriòtas, archãika, heròika, archaizmas, heroizmas</i>	prieš lietuvišką galūnę <i>radij[as], arij[a], genij[us], provincij[a], loterij[a]</i> prieš lietuvišką priesagą <i>studijuoti, heròjìnis, heròjìškas</i> prieš ilgąjį <i>o</i> senuosiuose skoliniuose <i>fortepijònas, valerijònas, milijònas, Kristijònas</i>
Išimtis: <i>milijardas</i>	3. Po priebalsio tarptautiniuose žodžiuose <i>paviljònas, ateljė, pjèsė, vinjètė, premjerà, objèktas</i>
	4. Po priebalsių <i>p, b</i> trijose lietuviškų žodžių šaknyse <i>bjaurus, spjauti, pjauti, bjauroti, subjurti, pjūklas...</i>

ĮSIDĖMĖKITE!

Žodžiuose *jubiliatas, biblioteka, labiau, labiausiai, biuras, populiarius j* netariamas.

Tos pačios šaknies žodžiai rašomi skirtingai:

archaizmas, archaika – *archajinis, archajiškas*

heroika, heroizmas – *herojus, herojiškas, herojinis*

materialus, materialistas – *materija*

radiola, radiofonas – *radijas*

jubiliatas – *jubiliejus, jubiliejinis*

Trumpųjų ir ilgųjų skiemenų kirčiavimas

Kirčiuoti trumpieji skiemenys ` (kairinis)	Kirčiuoti ilgieji skiemenys	
	Tvirtapradė priegaidė ´ (dešininis) arba ` (kairinis)	Tvirtagalė priegaidė ~ (riestinis)
<i>šakà, ìma, margèsnis</i>	<i>láuuk, gerám, klùmpė</i>	<i>laũk, sãko, mės, namō, trỹs</i>

ĮSIDĖMĖKITE!

Tvirtapradė dvibalsio *ui* ir mišriųjų dvigarsių *il, im, in, ir, ul, um, un, ur* priegaidė žymima kairiniu ženklu: *tìltas, kùlti, ligùistas*.

Kirčiavimo klaidų padeda išvengti priešpaskutinio skiemens taisyklė, kuri taikoma ne tik kirčiuojant linksniuojamuosius žodžius, bet ir esamojo bei būtojo kartinio laiko veiksmažodžius.

Priešpaskutinio skiemens taisyklė

Jei vienaskaitos galininkė tvirtapradė priegaidė,	vienaskaitos įnagininke ir daugiskaitos galininkė kirtis nenušoka į galūnę
<i>kaimýna</i> – <i>brángu</i> – <i>mìnkštą</i> –	<i>kaimýnu, kaimýnus</i> <i>brángiu, brángius</i> <i>mìnkštu, mìnkštus</i>
Jei vienaskaitos galininkė tvirtagalė priegaidė arba kirčiuotas skiemuo trumpas ,	vienaskaitos įnagininke ir daugiskaitos galininkė kirtis nušoka į galūnę
<i>paragrāfą</i> – <i>vilnōnį</i> – <i>pedagogą</i> –	<i>paragrafù, paragrafùs</i> <i>vilnoniù, vilnoniùs</i> <i>pedagogù, pedagogùs</i>

Esamojo ir būtojo kartinio laiko veiksmažodžių kirčiavimas

Jei trečiojo asmens priešpaskutinis skiemuo turi tvirtapradę priegaidę,	pirmajame ir antrajame asmenyje kirtis nenušoka į galūnę
<i>béga, galvója</i> – <i>bégo, galvójo</i> –	<i>bégu, bėgi; galvóju, galvóji</i> <i>bégau, bėgai; galvójau, galvójai</i>

Jei trečiojo asmens priešpaskutinis skiemuo turi tvirtą galę priegaidę arba yra trumpas,	pirmajame ir antrajame asmenyje kirtis nušoka į galūnę
<i>eina, gabėna, dalija</i> –	<i>einù, einì; gabenù, gabenì; dalijù, dalijì</i>
<i>ėjo, gabėno, dalijo</i> –	<i>ėjaũ,ėjaĩ; gabenaũ, gabenaiĩ; dalijaũ, dalijaiĩ</i>

Plečiame morfologijos ir sintaksės žinias

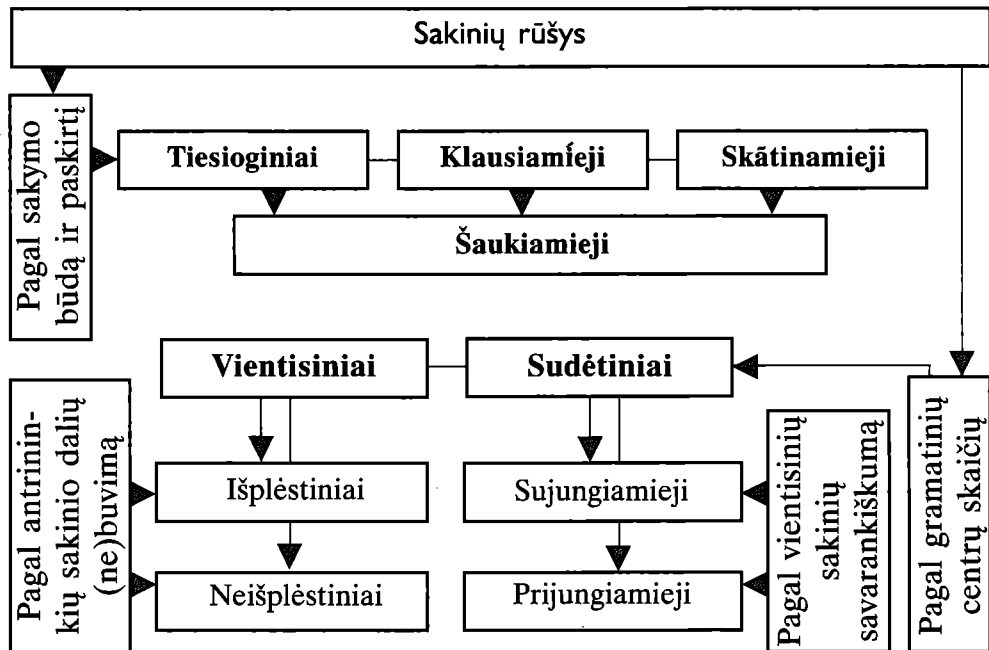
Žodžio dalių, kalbos dalių
ir sakinio dalių kartojimas

Žodžio dalys	Kalbos dalys	Sakinio dalys
šaknis – ˘	Kaitomosios	veiksny – ———
priešdėlis – ˘	daiktavardis, būdvardis, skait-	tarinys – ———
priesaga – ^	vardis, įvardis, veiksmažodis	papildinys – ———
galūnė – □	Nekaitomosios	pažyminys – ~~~~~
kamienas – —	prieveiksmis, prielinksnis, jung-	aplinkybė – _ . . . _
	tukas, dalelytė, jaustukas, ištik-	v . – vietos
	tukas	l. – laiko
	Savarankiškosios	b. – būdo
	(atsako į klausimus, eina kuria	
	nors sakinio dalimi)	
	daiktavardis, būdvardis, skait-	
	vardis, įvardis, veiksmažodis,	
	prieveiksmis	
	Nesavarankiškosios	
	(neatsako į klausimus, vienos	
	neina sakinio dalimi)	
	prielinksnis, jungtukas, dalelytė,	
	jaustukas, ištiktukas	

ĮSIDĖMĖKITE!

- Ⓜ – taip žymime esamojo laiko šaknies intarpą *n* ir *m*;
- – taip žymime sudurtinių žodžių jungiamąjį balsį;
- ˘ – taip žymime sangrąžos dalelę *-si(-s)*.

Vientisinio ir sudėtinio sakinio skyrybos kartojimas

ĮSIDĖMĖKITE!

Sakinio **gramatinis centras** – veiksnys ir tarinys.

Vientisiniame sakinyje yra vienas gramatinis centras, **sudėtiniame** – mažiausiai du.

Vientisinis sakiny yra **neišplėstinis**, kai jį sudaro tik pagrindinės sakinio dalys (veiksnys ir tarinys).

Vientisinis sakiny yra **išplėstinis**, kai jame, be pagrindinių, yra bent viena antrininkė sakinio dalis – papildinys, pažymins, aplinkybė.

Sudėtinius **sujungiamuosius** sakinius sudaro savarankiški, klāusimais nesusiję sakiniai.

Sudėtinius **prijungiamuosius** sakinius sudaro nelygiaverčiai vientisiniai sakiniai: **pagrindinis** sakiny, iš kurio kyla klausimas kitam sakiniui, ir **šalutinis** sakiny, kuris atsako į pagrindinio klausimą (šalutinių sakinių dažnai būna ne vienas).

Tiesioginės kalbos skyrybos pavyzdžiai

■ a) <i>Nustebusi Danutė nubėgo pas mamą ir sako:</i> – <i>Mamute, mūsų stalas šneka.</i> b) <i>Persigando grambuolys ir šaukia:</i> – <i>Žygeli gražusis, padėk atsikelti!</i> c) <i>Neiškentė varna ir paklausė:</i> – <i>Ar toli?</i>	■ a) – <i>Pastogę, vandens ir druskų, – atsakė grybas.</i> b) – <i>Gerai, sutinku!</i> – <i>sucypė bakterija ir įsispraudė į gniuzulą.</i> c) – <i>O ką už tai gausiu?</i> – <i>klausia bakterija.</i>
■ a) – <i>Plauksiu į Nemuną, – nusprendė Eršketas. – Bet vienam plaukti nesmagu.</i> b) – <i>Koks tu gražus, brolau!</i> – <i>stebėjosi ji, besidairydama į vorą. – Ir blikčioji kaip sidabrinis.</i> c) – <i>Bet kodėl tokios didžiulės tavo ausys?</i> – <i>vėl dvejoja apuokas. – Ne, tu ne paukštis!</i> d) – <i>Žinai, Ešery, – džiaugėsi Ungurys, – man patinka šitas ežeras.</i>	

Gediminas Isokas

Įvardžio reikšmė ir gramatiniai požymiai

Linksniuojamieji žodžiai, kurie tekste gali pakeisti daiktavardį, būdvardį ar skaitvardį, vadinami **įvardžiais**. Pačiame šios kalbos dalies pavadinime slypi pagrindinis įvardžių vartosenos bruožas: „į vardo vietą“, pvz.:

Jau baigiasi ruduo. Jo vėjai baigia nudrėksti paskutinius medžių lapus.

Mačiau įdomų filmą. Tokį filmą ir tu su malonumu pažiūrėtum.

Tačiau įvardžiai, pakeisdami kurį nors vardažodį, niekada neparodo tikrosios jo reikšmės: kiekviename tekste ji kinta. Palyginkite:

Tėvas vėlai grįžta iš darbo. Paprastai jis atrodo labai pavargęs.

Netrukus ir vėl žiema. Ji visada ateina netikėtai.

Visi įvardžiai kaitomi linksniais (*kas – ko, kam, ką...*; *viskas – visko, viskam...*), kai kurie jų gali būti kaitomi ir skaičiais (*aš – mes, tu – jūs*), dar kiti – turi giminę (*šis – ši, tas – ta, kažkuris – kažkuri*).

Sakinuosė jie pakeičia vardažodžius ir gali eiti įvairiomis sakinio dalimis: veiksniumi, pāpildiniu, pažyminiu, kartais – aplinkybėmis.

Įvardžių skyriai

Pagal reikšmę ir santykius su kitais žodžiais įvardžiai skirstomi į keletą skyrių.

1. **Asmeniniai įvardžiai** (*aš, tu, jis, ji, mes, jūs, jie, jos*). Jie rodo asmenį arba daiktą.

2. **Savybiniai įvardžiai** (*mānas, -à, tāvas, -à, sāvas, -à, manàsis, -óji, tavàsis, -óji, maniškis, -ė, taviškis, -ė, saviškis, -ė, mūsiškis, -ė, jūsiškis, -ė*). Jie rodo daiktų ar asmenų priklausymo santykius.

3. **Sangražinis įvardis** *savęs*. Juo galima pasakyti santykius, nukreiptus į save. Šis įvardis – „keistuolis“: jis neturi vardininko formos!

Kai kuriuose mokslo darbuose (pvz., „Lietuvių kalbos žinyne“) nurodomi net 9 įvardžių skyriai. Be jau minėtų, yra rečiau vartojamų įvardžių: **paródomieji** (*tas, ta, anas, -a, toks, -ia, šitoks, -ia...*), **pažymimieji** (*pats, pati, tas pats, ta pati, toks pat, tokia pat...*), **klausiamieji** bei **santykiniai** (*kas, kuris, -i, kelintas, -a...*), **nežymimieji** (*kažin kas, kažkoks, bet kuris, -i...*), **atskiriamieji** (*kitas, -a, kitoks, -ia, vienoks, -ia...*), **apibeñdrinamieji** (*visas, -a, visoks, -ia, viskas, niekas...*)

ĮSIDĖMĖKITE!

Sangražinis įvardis *savęs* neturi vienaskaitos vardininko ir daugiskaitos.

Asmeninių, savybinių ir sangražinio įvardžių vietininkai beveik nevartojami.

Asmeninių ir sangražinio įvardžio linksniavimas

Linksniai	Vienaskaita			Daugiskaita		
V.	<i>àš</i>	<i>tù</i>	–	<i>mēs</i>	<i>jūs</i>	–
K.	<i>manės/màno</i>	<i>tavės/tàvo</i>	<i>savės/sàvo</i>	<i>mūsų</i>	<i>jūsų</i>	–
N.	<i>mán</i>	<i>táu</i>	<i>sáu</i>	<i>mums</i>	<i>jums</i>	–
G.	<i>manė</i>	<i>tavė</i>	<i>savė</i>	<i>mūs</i>	<i>jūs</i>	–
Įn.	<i>manimì</i>	<i>tavimì</i>	<i>savimì</i>	<i>mumìs</i>	<i>jumìs</i>	–
Vt.	<i>manyjė</i>	<i>tavyjė</i>	<i>savyjė</i>	<i>mumysė</i>	<i>jumysė</i>	–

Kai kurie įvardžių vartojimo ir rašybos ypatumai

ĮSIDĖMĖKITE!

Įvardžiai *kažkas, kažkuris, -i, kažkelintas, -a* – sudurtiniai, rašomi kaip vienas žodis. Jie susidarė iš junginių *kas žino kas, kas žino kuris, kas žino kelintas*. Iš šiuose junginiuose vartoto veiksmažodžio *žino* sudurtiniuose įvardžiuose liko tik vienintelė priebalsė ž, ji primena, kaip šie įvardžiai susidarė.

Kai kurie sudurtiniai įvardžiai išlaikė visą veiksmažodžio *žino* šaknį, pvz.: *kažin kas, kažin koks, kažin kuris*. Kaip matote, jie rašomi kaip du atskiri žodžiai.

Visi šie įvardžiai linksniuojami. Išsiskiria įvardis *kažkas*, kuris yra vėriškosios giminės ir turi tik vienaskaitą.

Rašome kartu	Rašome atskirai	
▼	▼	
<i>kažkas</i> <i>kažkoks</i> <i>kažkuris</i>	<i>kažin kas</i> <i>kažin koks</i> <i>kažin kuris</i>	<i>kas ne kas (ne kas, ne aš)</i> <i>koks ne koks (ne koks, ne kažin koks)</i> <i>šioks toks (ne toks)</i>

Patarimai, kaip nepadaryti įvardžių rašymo klaidų

Ne su įvardžiais visada rašome atskirai: *ne aš, ne tas, ne visos, ne koks, ne kažin koks*.

Neiginys *ne* rašomas kartu, kai sudaro kitos reikšmės žodžius: *nekas* „prastas, menkas“, *nekoks* „prastas, menkas“, *nesavas* „keistas, neįprastas“. Palyginkite: *Aš tau ne koks vaikigalis esu. Oras šiandien nekoks.*

Kalbos ABC

Įvardžiai *kas, kažkas; koks, kažkoks; kuris, kažkuris; kieno, kažkieno* nevartojami su žodžiu *tai*: ***Kažkas*** (ne *Kas tai* ar *Kažkas tai*) *tavęs ieškojo. Keliuėjo kažkoks* (ne *koks tai*) *žmogus*.

Nereikėtų įvardžio *kažkas* vartoti reikšmės „kas, kas nors, kai kas, šis tas“, *kažkoks* – „šioks toks, tam tikras“: *Eikite kas nors* (ne *kažkas*) *atsakinėti. Turime šiokių tokių* (ne *kažkokių*) *problemų*.

Įvardžiai *mano, tavo, jo, jų, jūsų, jų* nevartotini reikšmės „savo“. Reikia sakyti: *Kur aš padėjau savo* (ne *mano*) *pirštines? Pasiimkite savo* (ne *jūsų*) *knygas*.

Įvardžio gramatinio nagrinėjimo planas

1. Pradinė forma (vardininkas).
2. Kalbos dalis (įvardis).
3. Skyrius (asmeninis, savybinis, sangražinis ar kt.).
4. Giminė (jei turi), skaičius, linksnis.
5. Kuo eina sakinyje.

Nagrinėjimo pavyzdys

Jos šypsena mane pakerėjo.

Žodžiu

Jos – pradinė forma *ji*, įvardis, asmeninis, moteriškosios giminės, daugiskaitos vardininkas; sakinyje eina pažyminiu (kieno šypsena? – *jos*).

Raštu

Jos (ji) – *įv.*, *asmen.*, *mot. g.*, *dgs. vard.*; *pažym.* (*kieno šypsena?* – *jos*).

Skaitvardžių skyriai pagal reikšmę ir vartojimą.

Kiekinių skaitvardžių poskyriai, daryba

Skaitvardis yra kalbos dalis, kuri žymi **tikslų** daiktų **skaičių** arba jų skaičiuojamąją **vietą eilėje** ir atsako į klausimus *kiek? kelintas? kelintà?*

Lietuvių kalboje kiekį gali nusakyti ne tik skaitvardžiai, bet ir kitos kalbos dalys: daiktavardis (*nulis, tuzinas, pora, daugybė, penktadalis*),rieveiksmis (*keturiėse, trissyk, daug, tiek*), įvardis (*keli, keletas*), būdvardis (*vienintelis, penkiaaukštis, keturvietis*).

Skaitvardžiai skirstomi į du skyrius: **kiėkinčius** (kurie atsako į klausimą *kiek?* ir parodo tikslų daiktų kiekį) ir **keliėntinius** (jie atsako į klausimus *kelintas? kelintà?* ir parodo tikslią skaičiuojamąją vietą eilėje).

Kaitomieji kiekiniai skaitvardžiai turi tik vieno skaičiaus formą (vienaskaitą arba daugiskaitą).

Sakinyje skaitvardis dažniausiai eina pažyminiu ir aplinkybe, rečiau – veiksmiu, tariniu ir papildiniu.

Kiekinių skaitvardžių poskyriai

Pagrindiniai

Jais pasakome tikslų daiktų kiekį nuo vieno iki begalybės: *vienas, keturi, penkiasdešimt, dvylika, devyni šimtai, tūkstantis, milijonas, milijardas...*

Nulis (daiktav.) nelaikomas skaitvardžiu, nes rodo kiekio nebuvimą.

Dauginiai

Vartojami tik su daugiskaitiniais daiktavardžiais. Šie skaitvardžiai yra: *dvejį, dvėjos; trejį, trėjos; ketverį, kėtverios; penkerį, peñkerios; šešerį, šėšerios; septynerį, septynerios, aštuonerį, aštuone-rios; devynerį, devýnerios.*

Būdingos jų priesagos **-ej-, -er-**.
Praėjo dveji metai. Atrakinau trejas duris.

Kúopiniai

Žymi tarpusavyje susijusių asmenų ar daiktų grupę, kuopą. Jie reikalauja kilmininko linksnio (valdo daiktavardį). Kuopinių skaitvardžių yra aštuoni: *dvejetas, trejetas, ketvertas, penketas, šešetas, septynetas, aštuonetas, devynetas.*

Pievoje ganėsi trejetas arklių.
Būdinga priesaga **-et-**.

Vienetas (daiktav.) nėra kuopinis skaitvardis, nes nerodo asmenų, daiktų kuopos, nevaldo daiktavardžio, gali turėti daugiskaitos formą (*tūrio vienetas, svorio vienetai*).

Trupmeniniai

Žymi trupmenų pavadinimus, reiškia sveikojo skaičiaus dalis. Juos dažniausiai sudaro kiėkinis ir keliñtinis įvardžiuotinis skaitvardis: *viena antroji, dvi šimtosios, trys ketvirtosios, devynios dešimtosios, dešimt šimtųjų, pusantro, pusšėsto...*

Įsidėmėkite! Sveikojo skaičiaus dalį pasakome ir daiktavardžiais (*pusė, ketviñtis, trečdalis, ketvirtadalis, penktadalis* ir kt.).

Dauginių ir kuopinių skaitvardžių daryba

Dauginiai skaitvardžiai	Kuopiniai skaitvardžiai
Daromi iš pagrindinių skaitvardžių su priesagomis -ej-, -er-: <i>du, dv</i> – <i>-i</i> + -ej- → <i>dvej</i>^[l], <i>dvej</i>^[os] <i>penk</i> – <i>-i, -ios</i> + -er- → <i>penker</i>^[l], <i>penker</i>^[ios] <i>ketur</i> – <i>-i, -ios</i> + -er- → <i>ketver</i>^[l], <i>ketver</i>^[ios] (Pakitęs šaknies priebalsis)	Daromi iš dauginių (<i>dveji, treji, ketveri</i>) ir pagrindinių (<i>penki, šeši, septyni, aštuoni, devyni</i>) skaitvardžių su priesagomis -et-, -t-: <i>dvej</i> – <i>-i</i> + -et- → <i>dvejet</i>^[as] <i>penk</i> – <i>-i</i> + -et- → <i>penket</i>^[as] <i>ketver</i> – <i>-i</i> + -t- → <i>ketvert</i>^[as]

Patarimas, kaip nesusipainioti kuopinio skaitvardžio su daiktavardžiu

Daiktavardis turi daugiskaitos formą. Kuopiniai skaitvardžiai jos neturi. Palyginkite:

Atėjo dvejetas (skaitvardis) *aštuntokų*.

Šiandien gavau dvejetą (daiktavardis).

Šį mėnesį gavau daug dvejetų (daiktavardis).

Kalbos ABC (dauginių ir kuopinių skaitvardžių vartojimo ypatumai)

Dauginiai skaitvardžiai vartojami tik su daugiskaitiniais daiktavardžiais: *Turiu ketverius* (ne *keturis*) *marškinius*. *Kaime gyvenau dvejus* (ne *du*) *metus*.

Lietuvių kalboje gana neseniai imtas vartoti naujas dauginis skaitvardis *vieneri, vienerios*. Kadangi vienas nereiškia daug, geriau vartoti senoviškesnę formą *vienį, vienos*. Prisiminkite, kaip sakydavo mūsų senoliai: *Penki tvartai, vienos durys* (pirštinė).

Tik su daugiskaitiniais daiktavardžiais, t. y. turinčiais tik daugiskaitą, vartojami ir įvardžiai *abeji, abejos, keleri, kelerios*. Pvz.: *Prieš abejas* (ne *abi*) *rungtynes daug treniravomės*. *Turiu kelerius* (ne *kelis*) *marškinius*.

Dauginiai skaitvardžiai ar įvardžiai *abeji, abejos, keleri, kelerios* nevarototini su daiktavardžiais, turinčiais ir vienaskaitą, ir daugiskaitą. Pvz.: *Po trijų* (ne *trejų*) *savačių vėlėjau į mokyklą*. *Pataisiau abi* (ne *abejas*) *spynas*. *Praėjo keli* (ne *keleri*) *mėnesiai*.

Dauginiai skaitvardžiai kartais pavartojami šalia vienaskaitos ir daugiskaitos formas turinčių daiktavardžių, kai norima pasakyti porinių daiktų kiekį, pvz.: *Aš turiu trejas pirštines* (tris pėras). *Išgijau dvejus batus* (dvi pėras).

Kuopinius skaitvardžius vartojame, kai norime pabrėžti, kad asmenys ar daiktai sudaro būrį, grupę, pvz.: *Keliu žingsniavo penketas kaimyno vaikų* (bet: *Atostogų parvyko penki kaimyno vaikai*).

Kuopiniai skaitvardžiai gali būti vartojami ir apytikriam kiekiui reikšti, pvz.: *Liko koks penketas kilometrų* (plg.: *Liko kokie penki kilometrai*).

Skaitvardžių kaitymo ir rašybos ypatumai

Kaip kaitomi skaitvardžiai			
Skyrus ir poskyris	Linksniais	Giminėmis	Skaičiais
Kelintiniai	<i>penktas – penktám – penktą penktóji – penktąją</i>	<i>penktas – penktà – penkta</i>	<i>penktas – penktì</i>
Kiekiniai dauginiai	<i>dvėjos – dvejų – dvejomis</i>	<i>dvejì – dvėjos</i>	–
Kiekiniai pagrindiniai nuo vieno iki devynių	<i>keturi – keturių – kėturis</i>	<i>vėnas – vienà – vėna keturi – kėturios</i>	–
nuo vienuolikos iki devyniolikos	<i>vienúolika, vienúolikos, vienúolikai, vienúolika...</i>	–	–
vientisiniai <i>šimtas, tūkstantis, milijonas, milijardas</i>	<i>tūkstantis, tūkstančio, tūkstančiui, tūkstantį...</i>	–	–
dešimčių pavadinimai: <i>dešimt, dvidešimt, ..., devyniasdešimt</i>	–	–	–
Kiekiniai trupmeniniai	<i>dvì ketvirtosios, dviejų ketvirtųjų... dvėm ketvirtosioms</i>	–	–
Kiekiniai kuopiniai	<i>dvėjetas, dvėjeto, dvėjetai...</i>	–	–

ĮSIDĖMĖKITE!

Tos pačios šaknies pagrindinių, kuopinių ir dauginių skaitvardžių rašyba gerokai skiriasi.

Pagrindinių, dauginių ir kuopinių skaitvardžių linksniavimas

	Pagrindiniai	Dauginiai	Kuopiniai
V.	<i>dù, dvì</i>	<i>dvejì, dvėjos</i>	<i>dvėjetas</i>
K.	<i>dviejų</i>	<i>dvejų</i>	<i>dvėjeto</i>
N.	<i>dvíem</i>	<i>dvejiems, dvejomis</i>	<i>dvėjetui</i>
G.	<i>dù, dvì</i>	<i>dvejùs, dvejàs</i>	<i>dvėjetą</i>
Įn.	<i>dviem</i>	<i>dvejaìs, dvejomìs</i>	<i>dvėjetu</i>
Vt.	<i>dviejuosè, dviejosè</i>	<i>dvejuosè, dvejosè</i>	<i>dvėjete</i>
V.	<i>trỹs</i>	<i>trejì, trėjos</i>	<i>trėjetas</i>
K.	<i>trijų</i>	<i>trijų</i>	<i>trėjeto</i>
N.	<i>trĩms</i>	<i>trejiems, trejomis</i>	<i>trėjetui</i>
G.	<i>trĩs</i>	<i>trejùs, trejàs</i>	<i>trėjetą</i>
Įn.	<i>trimìs</i>	<i>trejaìs, trejomìs</i>	<i>trėjetu</i>
Vt.	<i>trijuosè, trijosè</i>	<i>trejuosè, trejosè</i>	<i>trėjete</i>

Skaitvardžių nuo 11 iki 19 ir nuo 4 iki 9 linksniavimas ir rašyba

Taip linksniuojami skaitvardžiai nuo 11 iki 19.	V.	<i>vienúolika</i>	<i>keturiólika</i>		
	K.	<i>vienúolikos</i>	<i>keturiólikos</i>		
	N.	<i>vienúolikai</i>	<i>keturiólikai</i>		
	G.	<i>vienúolika</i>	<i>keturiólika</i>		
	Įn.	<i>vienúolika</i>	<i>keturiólika</i>		
	Vt.	<i>vienúolikoje</i>	<i>keturiólikoje</i>		
		<i>Ant stalo guli dvylika sąsiuvinų. Nusipirkau dvylika sąsiuvinų.</i>			
Taip linksniuojami visi pagrindiniai (nuo 4 iki 9) ir dauginiai skaitvardžiai.	V.	<i>keturi</i>	<i>ketveri</i>	– <i>kėtūros</i>	<i>kėtverios</i>
	K.	<i>keturių</i>	<i>ketverių</i>	– <i>keturių</i>	<i>ketverių</i>
	N.	<i>keturiems</i>	<i>ketveriems</i>	– <i>keturioms</i>	<i>ketverioms</i>
	G.	<i>kėturis</i>	<i>kėtverius</i>	– <i>kėturias</i>	<i>kėtverias</i>
	Įn.	<i>keturiaìs</i>	<i>ketveriaìs</i>	– <i>keturiomìs</i>	<i>ketveriomìs</i>
	Vt.	<i>keturiuosè</i>	<i>kertveriuosè</i>	– <i>keturiosè</i>	<i>ketveriosè</i>
		<i>Nebuvau čia keturis mėnesius. Nesimatėme ketverius metus.</i>			

ĮSIDĖMĖKITE!

Įvardžiuotinę formą gali turėti tik kelintiniai skaitvardžiai.

Kelintiniai įvardžiuotiniai skaitvardžiai sudaro ir samplaikinių trupmeninių skaitvardžių antrąją dalį (vardiklį): *viena antroji, tris šeštąsias, keturių aštuntųjų*.

Kalbos ABC (įvardžiuotinių skaitvardžių vartojimo ypatumai)

Įvardžiuotinės skaitvardžių formos būtinos, kai kelintiniai skaitvardžiai įeina į sudėtinį terminą ar pavadinimą: *Tai pirmosios* (ne *pirmos*) *linksniuotės daiktavardis*. *Gydausi Kauno 2-ojoje* (*antrojoje*; ne *antroje*) *ligoninėje*.

Įvardžiuotine forma iš tradicijos paprastai nusakome tik datos metus: *Sulaukėme du tūkstančiai šeštųjų metų*, bet mėnesius, savaites, dienas skaičiuojame vartodami neįvardžiuotines formas: *Kovo trečią dieną vyks klasės tėvų susirinkimas*.

Švenčių pavadinimai su skaitvardžiais irgi nusakomi įvardžiuotine forma: *Iškilmingai paminėsime Vasario šešioliktąją (16-ąją)*.

Skaitvardžių rūšys pagal sandarą

Vientisiniai	Sudurtiniai	Samplaikiniai
Turi vieną šaknį <i>devyni</i> , <i>devynetas</i> <i>devyneri</i> , <i>devintas</i>	Turi dvi šaknis <i>devyniasdešimt</i> <i>puspenkto</i>	Susideda iš kelių atskirų skaitvardžių <i>penki šimtai šeši</i> <i>tūkstantis penki</i> <i>viena šeštoji</i>

ĮSIDĖMĖKITE!

vienuolika → vien[as] + *liko* (po dešimt)

penkiasdešimt → penk[ias] + *dešimt*

trisdešimt → tr[is] + *dešimt*

Samplaikinių skaitvardžių linksniavimas

Kiekiniai samplaikiniai skaitvardžiai (linksniuojami visi skaitvardžiai, kurie kaitomi linksniais)	
V.	<i>dù šimtaĩ dvìdešimt dvì</i>
K.	<i>dviejų šimtų dvìdešimt dviejų</i>
N.	<i>dvìem šimtáms dvìdešimt dvìem</i>
G.	<i>dù šimtùs dvìdešimt dvì</i>
Įn.	<i>dvìem šimtaĩs dvìdešimt dvìem</i>
Vt.	<i>dviejuosè šimtuosè dvìdešimt dviejuosè</i>

Kelintiniai samplaikiniai skaitvardžiai (linksniuojamas tik paskutinis skaitvardis)

V.	<i>dù šimtai dvidešimt antras</i>
K.	<i>dù šimtai dvidešimt antro</i>
N.	<i>dù šimtai dvidešimt antrám</i>
G.	<i>dù šimtai dvidešimt antrą</i>
Įn.	<i>dù šimtai dvidešimt antrù</i>
Vt.	<i>dù šimtai dvidešimt antramė</i>

Datos rašymas. Matų, piniginių vienetų santrumpos
Kalbos ABC

Data rašoma ilguoju ir trumpuoju būdu.

Du tūkstančiai penktųjų metų lapkričio septyniolikta diena
 2005 m. lapkričio 17 d. 2005-11-17 2005 11 17

Įvardis *kelintas* ir keliūntinių skaitvardžių vėriřkosios giminės formos nevartojamos mėnesio dienai nusakyti (*diena* – moteriřkosios giminės daiktavardis): **Kelinta** (ne *Kelinto*) *šiandien*? *Šiandien vasario šešta* (ne *šešto*).

Daiktų kiekį žymintys skaičiai lietuvių kalboje rašomi tik arabiřkais skaitmenimis, pvz.: *5 obuoliai, 7 knygos, 15 kilometrų*.

Daiktų eilę žymintys skaičiai gali būti rašomi ir arabiřkais, ir romėniřkais skaitmenimis, pvz.: *7 klasė – VII klasė, 21 amžius – XXI amžius, 2 rūšis – II rūšis*.

Prie arabiřkų skaitmenų, kurie žymi daiktų eilę, gali būti dedamos galūnės, pvz.: *2-as, -a; 5-as, -a; 6-asis, -oji*. Romėniřkiems skaitmenims galūnės nededamos.

ĮSIDĖMĖKITE!

Taip rašomos įvairių matų, piniginių vienetų santrumpos. Po tarptautinių ploto, ilgio, tūrio, saiko ir kitų matų santrumpų tařko nededame.

<i>m</i> – mėtras	<i>a</i> – āras	<i>ml</i> – mililitras
<i>km</i> – kilometrās	<i>ha</i> – hektāras	<i>h</i> – valandā
<i>dm</i> – decimėtras	<i>t</i> – tonā	<i>s</i> – sekūndė
<i>cm</i> – centimėtras	<i>cnt</i> – ceñtneris	<i>W</i> – vātas
<i>mm</i> – milimėtras	(100 kg, řnekamo-	<i>kW</i> – kilovātas
<i>m²</i> – kvadrātinis	joje kalboje – 50 kg)	<i>cal</i> – kalōrija
mėtras	<i>kg</i> – kilogrāmas	<i>kcal</i> – kilokalōrija
<i>cm³</i> – kūbinis	<i>mg</i> – miligrāmas	<i>Lt</i> – lītas
centimėtras	<i>l</i> – lītras	<i>ct</i> – ceñtas

Skaitvardžio gramatinio nagrinėjimo planas

1. Pradinė forma (vardininkas).
2. Kalbos dalis (skaitvardis).
3. Skyrius (kiekinis ar kelintinis); kiekinių poskyris (pagrindinis, dauginis, kuopinis, trupmeninis).
4. Sandara (vientisinis, sudurtinis ar samplaikinis).
5. Įvardžiuotinė forma (jei turi).
6. Giminė, linksnis (jei kaitomas).
7. Kuo eina sakinyje.

Nagrinėjimo pavyzdys

Dvejetas arklių tempė šieno prikrautą vežimą.

Žodžiu

Raštu

Dvejetas – skaitvardis, kiekinis kuopinis, vientisinis, vyriškoji giminė, vardininkas; sakinyje eina veiksniu (kas tempė? – *dvejetas arklių*).

Dvejetas – skaitv., kiek. kuop., vient., vyr. g., vard.; veiksn. (kas tempė? – *dvejetas arklių*).

Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos

Veiksmažodis – vienintelė asmenimis kaitoma kalbos dalis. Tačiau yra ir tokių veiksmažodžio šaknį turinčių žodžių, kurie nekaitomi asmenimis. Juos vadiname **veiksmažodžio neasmenuojamosiomis formomis**. Pvz.: *sutrikusios žvaigždės, atsikėliau vos prašvitus, bėgo dainuodamas* ir kt.

Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos yra **dalyvis, pusdalyvis ir padalyvis**.

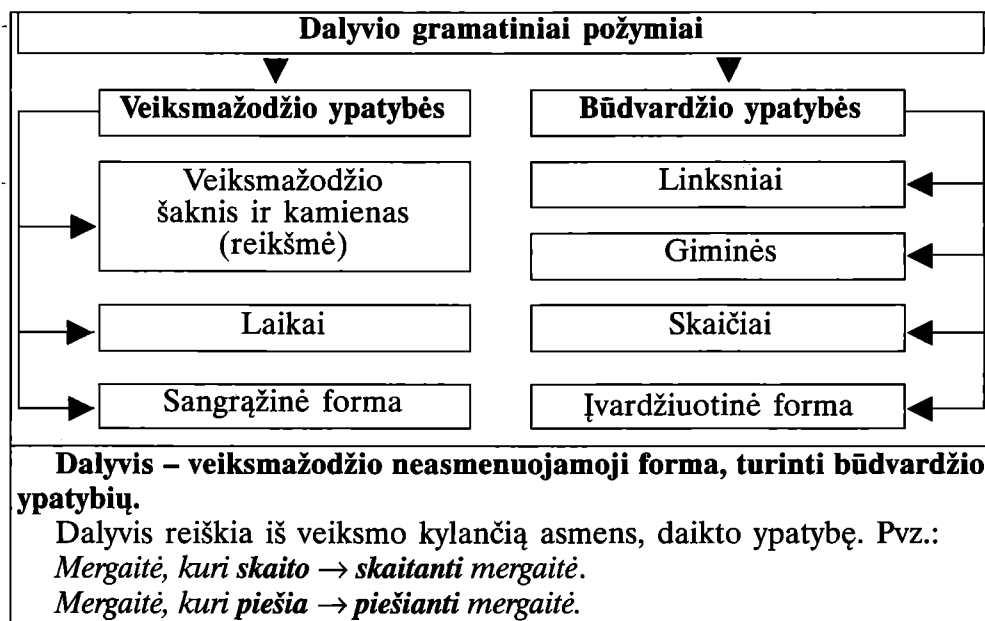
Prie veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų priskiriama ir **bendratis** (*vežti, nešti, užti*).

Veiksmažodžio šaknį gali turėti ir daiktavardis, pvz.: *bėgimas, skaitymas*. Šie žodžiai irgi nekaitomi asmenimis, bet jie parodo veiksmo pavadinimą ir atsako į klausimą *kas tai?* (*kas tai?* – *bėgimas*; *kas tai?* – *skaitymas*), būdingą tik daiktavardžiui.

Veiksmažodžio neasmenuojamąsias formas (jos atsako į klausimą *koks? kokia?*) lengva supainioti su veiksmažodinės kilmės būdvardžiais, kurie irgi neasmenuojami, pvz.: *dirbantis* (veiksmažodžio neasmenuojamoji forma) *žmogus*; *dirbtinis* (būdvardis) *medus*.

Pravartu įsidėmėti, kad veiksmažodžio neasmenuojamosios formos dažniausiai turi laikus (*dirbantis, dirbęs, dirbdavęs, dirbsiantis žmogus*), o būdvardis laikų neturi.

Dalyvio reikšmė ir gramatiniai požymiai

Patarimas, kaip nesusipainioti dalyvio su būdvardžiu

Jei abejojate, ar žodis yra dalyvis, painiojate jį su būdvardžiu, elkitės taip:

- 1) įsitikinkite, ar žodis padarytas iš veiksmažodžio, t. y. turi jo šaknį (būdvardžiui tai nebūdinga);
- 2) žiūrėkite, ar žodis turi laikus (būdvardis jų neturi);
- 3) palaipsniukite žodį (jei jis neturi veiksmažodžio šaknies ir yra laipsniuojamas – tikriausiai yra būdvardis). Tik keli dalyviai laipsniuojami (pvz., *mylimas*, *mylimesnis*, *mylimiausias*).

Girgždantis – toks, kuris *girgžda* (veiksmažodžio šaknis); *girgždantis*, *girgždėjęs*, *girgždėdavęs*, *girgždėsiąs* (turi laikus); nelaipsniuojamas. Žodis *girgždantis* yra dalyvis.

Taukuotas – išteptas *taukais* (daiktavardžio šaknis); *esu taukuotas*, *buvau taukuotas*, *būdavau taukuotas*, *būsiu taukuotas* – nekaitomas laikais; *taukuotas*, *taukuotesnis* – laipsniuojamas. *Taukuotas* yra būdvardis.

Dalyvių rūšys, jų vartojimo ypatumai

Pagal asmens ar daikto santykį su atliekamu veiksmu skiriamos dvi dalyvių rūšys.

Kai veiksmą atlieka pats veikėjas, ypatybę, kylančią iš to veiksmo, nuskaitome **veikiamosios rūšies** dalyvių (*plaukiantis laivas*, *skaitantis berniukas*).

Kai norime pasakyti, kokią ypatybę įgauna daiktas ar žmogus dėl kieno nors kito atliekamo veiksmo, vartojame **neveikiamosios rūšies** dalyvį (*skaitomas laikraštis, laukiamas žmogus*).

ĮSIDĖMĖKITE!

Veikiamieji dalyviai reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš jo paties veiksmo.

Skaitanti mokinė → mokinė, kuri pati skaito.

Nulūžęs medis → medis, kuris pats nulūžo.

Neveikiamieji dalyviai reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš kito veikėjo veiksmo.

Skaitoma knyga ← knyga, kurią kažkas skaito.

Nulaužtas medis ← medis, kurį kažkas nulaužė.

Reikiamybės dalyviai

Jei dalyvis rodo daikto ypatybę, kylančią iš veiksmo, kurį dar reikia kažkam atlikti, tokį dalyvį vadiname **reikiamybės dalyviu** (labai reta neveikiamosios rūšies dalyvio forma).

Pažinti reikiamybės dalyvį padeda ne tik reikšmė, bet ir jam būdinga priesaga **-tin-** (*vėžtinas*, -à; *grėbtinas*, -à; *gerbtinas*, -à).

Reikiamybės dalyviai padaromi prie veiksmazodžio bendraties kamieno pridodant priesagą **-tin-**: *vėž-ti* + **-tin-** - *as*, *a* → *vėžtin[as]*, *vežtin[à]*.

Reikiamybės dalyviai kaitomi:

- 1) **linksniais** (*vežtinas šienas*, *vežtino šieno...*);
- 2) **giminėmis** (*gerbtinas vyras*, *gerbtinà moteris*);
- 3) **skaičiais** (*gerbtinas vyras*, *gerbtinì vyrai...*).

Reikiamybės dalyviai neturi laikų, dabartinėje kalboje beveik nevartojami, juos linkstama keisti asmenuojamaisiais veiksmazodžiais (*Tas žmogus gerbtinas* → *tą žmogų reikia gerbti*; *šienas jau vežtinas* → *šieną jau reikia vežti*).

Veikiamųjų dalyvių laikai, daryba, vartojimas

ĮSIDĖMĖKITE!

Veikiamųjų dalyvių laikai, išskyrus būsimąjį, daromi iš to paties laiko veiksmazodžio asmenuojamųjų formų 3-iojo asmens kamieno.

Būsimasis laikas daromas iš veiksmazodžio būsimąjo laiko 2-ojo asmens, nes 3-iajame asmenyje kartais sutrumpėja šaknies balsis:

gyti – *gysi* (*gis*) → *gysias*, *gysianti*; *ryti* – *rysi* (*ris*) → *rysias*, *rysianti*.

Veikiamųjų dalyvių daryba

Laikas	Veiksmažodžio asmenuoja- moji forma, iš kurios daromi dalyviai	Dalyvio priesaga	Dalyvio galūnė	Veikiamasis dalyvis (veiksmažodžio išvestinė neasme- nuojamoji forma)
Esamasis	šql-a, temp-ia tyl-i	– -(i)ant- – -int-	-(i)qs -is, -i -įs -is, -i	šql[qs], temp[qs] šqlant[is], tempiant[i] tyl[is] tylint[is], tylint[i]
Būtas kartinis	šal-o, tylėj-o	– -us-	-ęs -i	šal[es], tylėj[es] šalus[i], tylėjus[i]
Būtas dažninis	šaldav-o	– -us-	-ęs -i	šaldav[es] šaldavus[i]
Būsimasis	šals-i, tylės-i	– -iant-	-iqs -is, -i	šals[iqs], tylės[iqs] šalsiant[is], tylėsiant[i]

ĮSIDĖMĖKITE!

Veikiamieji dalyviai iš veiksmažodžio *būti* formų daromi taip:

būti – yra (*būna, būva, ėsti*) – buvo

es-ti + -qs – *es[qs]*;

es-ti + -ant- – *esant[is]*, *esant[i]*

buv-o + -ęs – *buv[es]*;

buv-o + -us- – *buvus[i]*

būdav-o + -ęs – *būdav[es]*;

būdav-o + -us- – *būdavus[i]*

būs-i + -iqs – *būs[iqs]*;

būs-i + -iant- – *būsiant[is]*, *būsiant[i]*

Veikiamųjų dalyvių linksniavimas, rašyba

Vienaskaita						
V.	šqlqs, šqlantis	šqlanti	šalęs	šalusi	šalsiqs, šalsiantis	šalsianti
K.	šqlančio	šqlančios	šalusio	šalusios	šalsiančio	šalsiančios
N.	šqlančiam	šqlančiai	šalusiam	šalusiai	šalsiančiam	šalsiančiai
G.	šqlanti	šqlančiai	šalusį	šalusią	šalsianti	šalsiančią
Įn.	šqlančiu	šqlančia	šalusiu	šalusia	šalsiančiu	šalsiančia
Vt.	šqlančiame	šqlančioje	šalusiam	šalusioje	šalsiančiame	šalsiančioje

Daugiskaita						
V.	<i>šlą,</i>	<i>šlančios</i>	<i>šlę</i>	<i>šalūsios</i>	<i>šalsių,</i>	<i>šalsiančios</i>
	<i>šlantys</i>				<i>šalsiantys</i>	
K.	<i>šlančių</i>	<i>šlančių</i>	<i>šalusių</i>	<i>šalusių</i>	<i>šalsiančių</i>	<i>šalsiančių</i>
N.	<i>šlantiams</i>	<i>šlančioms</i>	<i>šalusiems</i>	<i>šalusioms</i>	<i>šalsiantiems</i>	<i>šalsiančioms</i>
G.	<i>šlančius</i>	<i>šlančias</i>	<i>šalusius</i>	<i>šalusias</i>	<i>šalsiančius</i>	<i>šalsiančias</i>
Įn.	<i>šlančiais</i>	<i>šlančiomis</i>	<i>šalusiais</i>	<i>šalusiomis</i>	<i>šalsiančiais</i>	<i>šalsiančiomis</i>
Vt.	<i>šlančiuose</i>	<i>šlančiose</i>	<i>šalusuose</i>	<i>šalusiose</i>	<i>šalsiančiuose</i>	<i>šalsiančiose</i>

ĮSIDĖMĖKITE!

Būtojo dažninio laiko veikiamieji dalyviai linksniojami kaip būtojo kartinio laiko dalyviai:

šalusiam – *šaldavusiam*; *šalusį* – *šaldavusį*; *šalusiai* – *šaldavusiai* ir t. t.

Veikiamųjų dalyvių šaknies balsių rašyba

Veikiamųjų dalyvių šaknies balsės tokios pat kaip ir atitinkamo laiko veiksmazodžių.

<i>apslą</i>	<i>apsalo</i>	<i>ręsi</i>	<i>rentė</i>
<i>apslantinti</i>	<i>apsalęs</i>	<i>ręsiantis</i>	<i>rentęs</i>

Dalyvio vardininkų rašyba

Dalyviai yra vieninteliai lietuvių kalbos žodžiai, kurių vėriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnėje rašomos nosinės raidės.

<i>-(i)qs</i> – <i>-(i)q</i>	<i>-įs</i> – <i>-į</i>	<i>-ęs</i> – <i>-ę</i>
<i>matqs</i> – <i>matq</i>	<i>mylįs</i> – <i>mylį</i>	<i>nešęs</i> – <i>nešę</i>
<i>mesiqs</i> – <i>mesiq</i>		<i>nešdavęs</i> – <i>nešdavę</i>
Bet: <i>mylinti[is]</i> – <i>mylinti[ys]</i> ; <i>mylėsiant[is]</i> – <i>mylėsiant[ys]</i> (kaip <i>antis</i> – <i>antys</i> , <i>žqsis</i> – <i>žqsys</i>).		

Neveikiamųjų dalyvių laikai, daryba

ĮSIDĖMĖKITE!

Veikiamieji dalyviai turi keturis laikus: **esamąjį**, **būtajį kartinį**, **būtajį dažninį** ir **būsimąjį**, o neveikiamieji – tik tris: **esamąjį**, **būtajį** ir **būsimąjį**, kuris beveik nevartojamas.

Neveikiamųjų dalyvių daryba

Laikas	Veiksmažodžio forma, iš kurios kamieno daromas dalyvis	Dalyvio priesaga	Dalyvio galūnė	Veiksmažodžio neasmenuojamoji forma – veikiamosios rūšies dalyvis
Esamasis	<i>neš-a</i> <i>tręš-ia</i> <i>myl-i</i> <i>drask-o</i>	-am- -am- -im- -om-	-as, -a	<i>nėšam</i> <u>as</u> , <i>nėšam</i> <u>a</u> <i>tręšiam</i> <u>as</u> , <i>tręšiam</i> <u>a</u> <i>mylim</i> <u>as</u> , <i>mylim</i> <u>a</u> <i>drąskom</i> <u>as</u> , <i>drąskom</i> <u>a</u>
Būtas	<i>neš-ti</i> , <i>tręš-ti</i> , <i>mylė-ti</i>	-t-	-as, -a	<i>nėšt</i> <u>as</u> , <i>tręšt</i> <u>as</u> , <i>mylėt</i> <u>as</u> <i>nėšt</i> <u>a</u> , <i>tręšt</i> <u>a</u> , <i>mylėt</i> <u>a</u>
Būsimasis	<i>būs-i</i>	-im-	-as, -a	<i>būsim</i> <u>as</u> , <i>būsim</i> <u>a</u>

Sangražiniai dalyviai

Dalyviai (kaip ir veiksmažodžiai) gali būti sangražiniai.

Tik iš sangražinių veiksmažodžių daromi sangražiniai dalyviai, pvz.: *sukas*i – *sukas*is; *sukdavos*i – *sukdavęs*i; *suksis* – *suksis*is.

Jei dalyvis neturi priešdėlio (padarytas iš nepriešdėlinio veiksmažodžio), tai sangražos dalelė eina žodžio gale, o toks dalyvis nėra linkniuojamas, vartojame tik visų laikų vienaskaitos ir daugiskaitos vardininką. Įsidėmėkite tokių sangražinių dalyvių rašybą:

nešqsis – *nešqsi*; *nešęsis* – *nešęsi*; *nešdavęsis* – *nešdavęsi*; *nešiąsis* – *nešiąsi*.

Jei dalyvis turi priešdėlį (padarytas iš priešdėlinio veiksmažodžio), tai sangražos dalelė yra tarp priešdėlio ir šaknies; toks dalyvis pasidaro judresnis, jį galima linksniuoti:

nusinėšqš, *nusinėšančio*, *nusinėšančiam*, *nusinėšanti*, *nusinėšančiu...*;
nusinėšęs, *nusinėšusio*, *nusinėšusiam*, *nusinėšusi*, *nusinėšusiu...*;
nusiveždavusi, *nusiveždavusios*, *nusiveždavusiai*, *nusiveždavusia* ir t. t.

Įvardžiuotiniai dalyviai, jų daryba, vartojimas, rašyba

Įvardžiuotinės būdvardžių, skaitvardžių ir dalyvių formos padaromos taip:

<i>baltą + jį – baltąjį</i>	<i>pirmą + ją – pirmąją</i>	<i>laukiamą + ją – laukiamąją</i>
<i>baltų + jų – baltųjų</i>	<i>pirmų + jų – pirmųjų</i>	<i>laukiamų + jų – laukiamųjų</i>

Įvardžiuotinių būdvardžių, skaitvardžių ir dalyvių linksniai, kurių galūnėse rašomos viena ar dvi nosinės raidės:

Vienaskaita			
G. <i>mieląjį</i> <i>didįjį</i> <i>mieląją</i> <i>didžiąją</i>	G. <i>antrąjį</i> <i>antrąją</i>	G. <i>rašomąjį</i> <i>mýlintįjį</i> <i>rašomąją</i> <i>mýlinčiąją</i>	
Įn. <i>mieląja</i> <i>didžiąja</i>	Įn. <i>antrąja</i>	Įn. <i>rašomąja</i> <i>mýlinčiąja</i>	
Daugiskaita			
K. <i>mielųjų</i> <i>didžiųjų</i>	K. <i>antrųjų</i>	K. <i>rašomųjų</i> <i>mýlinčiųjų</i>	
G. <i>mieląsias</i> <i>didžiąsias</i>	G. <i>antrąsias</i>	G. <i>rašomąsias</i> <i>mýlinčiąsias</i>	

Patarimas

Nesupainiokite ir nepadarykite klaidų!

Naud. *mieląjam, antrąjam, mýlinčiąjam*
Viet. *mieląjame, antrąjame, mýlinčiąjame*

Veikiamųjų įvardžiuotinių dalyvių vardininkų rašyba

Vienaskaita		Daugiskaita	
Neįvardžiuotinė forma	Įvardžiuotinė forma	Neįvardžiuotinė forma	Įvardžiuotinė forma
<i>kalbąs, kalbantis</i>	<i>kalbant[ysis]</i>	<i>kalbą, kalbantys</i>	<i>kalbant[ieji]</i>
<i>kalbanti</i>	<i>kalbanč[ioji]</i>	<i>kalbančios</i>	<i>kalbanč[iosios]</i>
<i>kalbėjęs</i>	<i>kalbėjus[ysis]</i>	<i>kalbėję</i>	<i>kalbėjus[ieji]</i>
<i>kalbėjusi</i>	<i>kalbėjus[ioji]</i>	<i>kalbėjusios</i>	<i>kalbėjus[iosios]</i>
<i>kalbėdavęs</i>	<i>kalbėdavus[ysis]</i>	<i>kalbėdavę</i>	<i>kalbėdavus[ieji]</i>
<i>kalbėdavusi</i>	<i>kalbėdavus[ioji]</i>	<i>kalbėdavusios</i>	<i>kalbėdavus[iosios]</i>
<i>kalbėsiąs, kalbėsiantis</i>	<i>kalbėsiant[ysis]</i>	<i>kalbėsią, kalbėsiantys</i>	<i>kalbėsiant[ieji]</i>
<i>kalbėsianti</i>	<i>kalbėsianč[ioji]</i>	<i>kalbėsiančios</i>	<i>kalbėsianč[iosios]</i>

Sudaiktavardėję įvardžiuotiniai dalyviai

Kokia mašina? Kieme stovėjo <u>kuliamoji</u> <u>mašina</u>.	Kas stovėjo? Kieme stovėjo <u>kuliamoji</u>.
Kokių mergaičių? <u>Šokančiųjų</u> <u>mergaičių</u> aš nepažinau.	Ko nepažinau? <u>Šokančiųjų</u> aš nepažinau.
Įvardžiuotiniai dalyviai kartais gali sudaiktavardėti – nurodyti ne tik iš veiksmo kylančią daikto ypatybę, bet ir patį daiktą ar asmenį (tai daiktavardžiui būdinga ypatybė). Įsidėmėkite, kad sudaiktavardėję dalyviai neturi pažymimojo žodžio, su kuriuo jie būtų suderinti gimine, skaičiumi, linksniu.	Sudaiktavardėję dalyviai

Kalbos ABC

Įvardžiuotinės dalyvių formos yra būtinos, kai pasakoma daiktų rūšis ar sudaromas terminas, pvz.: *vālgomasis* česnakas, *dāžomieji* milteliai; *dėrinamieji* pažyminiai, *liepiamoji* nuosaka.

Kai su daiktavardžiu eina veikiamasis dalyvis ir nieko nenorime išskirti, pabrėžti, įvardžiuotinės formos netinka, pvz.: *Laukiantys* (ne *laukiantieji*) žmonės *nekantravo*.

Sudaiktavardėję dalyviai vartojami įvardžiuotine forma, pvz.: *Laukiantieji* *nekantravo*. *Pačiame gale buvo miegamasis*.

Sudaiktavardėję įvardžiuotiniai dalyviai nevartojami, kai norime pavadinti asmenis pagal jų darbą, amatą, profesiją, pareigas, kokią veiklą. Čia tinka tik daiktavardžiai su priesagomis *-ėjas*, *-a*; *-tojas*, *-a* ir kt.: *Budėtojas* (ne *budintysis*) mūsų *neįleido į salę*. Už stalo sėdėjo posėdžio *pirmininkas* (ne *pirmininkaujant(ys)is*). Reikia rūpintis *darbuotojų* (ne *dirbančiųjų*) sveikata.

Kad išvengtume logikos klaidų, reikia būti atidiems vartojant veikiamuosius būtojo kartinio laiko dalyvius ten, kur turi būti esamojo laiko dalyvis ar būtojo kartinio laiko veiksmazodis. Pvz.: *Varžybas laimėjo mūsų komanda*, *patekusi* (= *ir pateko*) į finalą. Išeitų, jau patekusi į finalą ji laimėjo varžybas. *Pasislėpiau už priešais sėdėjusių* (= *sėdinčių*) žmonių. Nelogiška. Jeigu nebesėdi, tai už jų nepasislėpsi.

Kalbant ar rašant labai svarbu dalyviams (kaip ir asmenuojamųjų formų veiksmazodžiams, iš kurių jie daromi) parinkti tinkamą priešdėlį: 1. *Mama gavo neapmokamų* (= *nemokamų*) atostogų. 2. *Automobilis jau atremontuotas* (= *suremontuotas*). 3. *Savarankiškas darbas nebuvo užskaitytas* (= *įskaitytas*). 4. *Buvau atsiekęs* (= *pasiekęs*) puikių rezultatų.

Dalyvis sakinyje. Dalyviniai tariniai

Dalyvis sakinyje gali eiti	
Pažyminiu →	<i>Mokytoja subarė <u>išdykaujančius</u> berniukus.</i> Kokius berniukus?
Aplinkybe →	<i><u>Pavalgę</u> vaikai greitai nusiramino.</i> Kada nusiramino?
Tariniu →	<i><u>Atbėgęs</u> tada kiškelis į girią.</i> Ką veikęs kiškelis?
Sudaiktavardėjęs →	<i>Veiksniu → <u>Kalbantysis</u> netikėtai sutriko.</i> Kas sutriko?
	<i>Papildiniu → <u>Šokančiajai</u> visi plojo.</i> Kam plojo?

Kalbos ABC

Lietuvių kalboje tą patį veiksma galime nusakyti įvairia: 1) **vientisinė forma** (tarinį sudaro vienas žodis, dažniausiai veiksmažodis): *kiškelis nusigando*; 2) **sudurtinė forma** (tarinį sudaro veiksmažodžio *būti* asmenuojamoji forma ir dalyvis): *kiškelis buvo nusigandęs*.

Tai sinoniminės formos, tačiau reikėtų jausti jų vartojimo skirtynes. Mintį vientisinė forma pasakome glausčiau, ją vartojame, kai norime nusakyti vienkartinį veiksma ar būseną, pvz.: *Vakar sutikau vaikystės draugą. Prieš savaitę grįžau iš kelionės.*

Kai kalbame apie pasikartojantį veiksma ar būseną, vartojame sudurtinę formą, pvz.: *Vaikystės draugą esu sutikęs gal tris kartus. Ne kartą esu sirgęs plaučių uždegimu* (be konkretaus laiko, per visą gyvenimą).

Išplėstiniai dalyviniai pažyminiai, jų skyryba

Kartais pažyminiai, išreikšti dalyviais, turi priklausomų savarankiškų žodžių. Tokius pažyminius vadiname **išplėstiniais dalyviniais pažyminiais**.

Pasimokykime, kaip reikia atskirti, kurie žodžiai sakinyje priklauso pažyminiui.

Kokį kalnelį?

1. *Pasuku į apaugusį kalnelį.* Šiame sakinyje pažymins nėra išplėstinis, nes juo einantis dalyvis *apaugusį* neturi nė vieno priklausomo žodžio (iš jo kitam žodžiui nekyla joks klausimas).

Kokį kalnelį?

2. *Pasuku į lazdynais apaugusį kalnelį.* Šiame sakinyje į pažyminio klausimą atsako dalyvis *apaugusį (kokį kalnelį?)*. Tas dalyvis turi priklausomą žodį *lazdynais (kuo apaugusį?)*. Nors šis žodis ir atsako į papildinio klausimą, tačiau nėra papildinys, nes jam klausimas kyla ne iš tarinio, o iš pažyminio, todėl jį irgi laikome pažyminiu. Į klausimą *Kokį kalnelį?* turime atsakyti taip: *apaugusį lazdynais*. Šis pažymins yra išplėstinis dalyvinis pažymins.

Kokį kalnelį?

3. *Pasuku į vešliais lazdynais apaugusį kalnelį.* Ir šiame sakinyje dalyvinis pažymins išplėstinis. Į klausimą *Kokį kalnelį?* reikia atsakyti tik taip: *vešliais lazdynais apaugusį*.

Juo labiau išplėstas pažymins, juo tiksliau, išsamiau apibūdinamas daiktas ar reiškiny.

Patarimas, kaip atpažinti išplėstinį dalyvinį pažyminį

Norėdami įsitikinti, ar sakinio dalis tikrai yra išplėstinis dalyvinis pažymins, žiūrėkite:

- 1) ar sakinyje yra dalyvis;
- 2) ar tas dalyvis atsako į pažyminio klausimą *koks? kokia?*;
- 3) ar dalyvis turi bent vieną priklausomą savarankišką žodį.

ĮSIDĖMĖKITE!

Žodis, iš kurio kyla klausimas pažyminiui, vadinamas **pažymimuoju žodžiu**.

Kokią mergaitę?

Pvz.: *Pamačiau gražią mergaitę.*

Išplėstinių pažyminių skyryba

Išplėstinių dalyvinių pažyminių skyryba priklauso nuo jų vietos sakinje. Rašydami juos skiriame kableliais tik tada, kai eina po pažymimojo žodžio. Šnekamojoje kalboje išplėstinius dalyvinius pažyminius, einančius po pažymimojo žodžio, išskiriame aiškinamąja arba pabrėžiamąja intonacija, pauzėmis.

Po pažymimojo žodžio skiriame	Prieš pažymimąjį žodį neskiriame
1. Ėjome per <u>pušyną</u> , <u>įkaitintą saulės</u> .	1. Ėjome per <u>įkaitintą saulės pušyną</u> .
2. Ėjome per <u>pušyną</u> , <u>įkaitintą saulės</u> , ir dainavome.	2. Ėjome per <u>įkaitintą saulės pušyną</u> ir dainavome.

Pusdalyvio gramatiniai požymiai, daryba, vartojimas

[SIDĖMĖKITE!]

Pusdalyvį lengviausia pažinti iš dviejų požymių:

1) turi veiksmažodžio bendratis kamieną:

nešdamas, rašydama (*nešti, rašyti*);

2) turi tik jam būdingą priesagą *-dam-*, kuri su moteriškosios giminės galūne *-a* sudaro įdomų sąskambį – *-damà*.

Pusdalyviai daromi prie bendratis kamieno pridodant priesagą *-dam-* kartu su galūne:

kęsti + *-dam-* – *kęšdam[as]*, *-à*;

atsineš-ti + *-dam-* – *atsinešdam[as]*, *-à*.

Pusdalyvio gramatiniai požymiai

Veiksmažodžio ypatybės	Būdvardžio ypatybės	Prieveiksmio ypatybės
Kamienas Sangražinė forma	Giminės Skaičiai	Aplinkybinė vartosena
Pusdalyvis žymi aplinkybę, kylančią iš to paties veikėjo kito (antraeilio) veiksmo. <i>Vaikai važiavo dainuodami.</i> (Kaip važiavo?) <i>Vaikai važiuodami dainavo.</i> (Kada dainavo?) Pagrindinis veiksmas Antraeilis veiksmas Veiksmai atliekami tuo pačiu metu Antraeilis veiksmas Pagrindinis veiksmas		

ĮSIDĖMĖKITE!

Nesangražinių ir sangražinių pusdalyvių rašyba

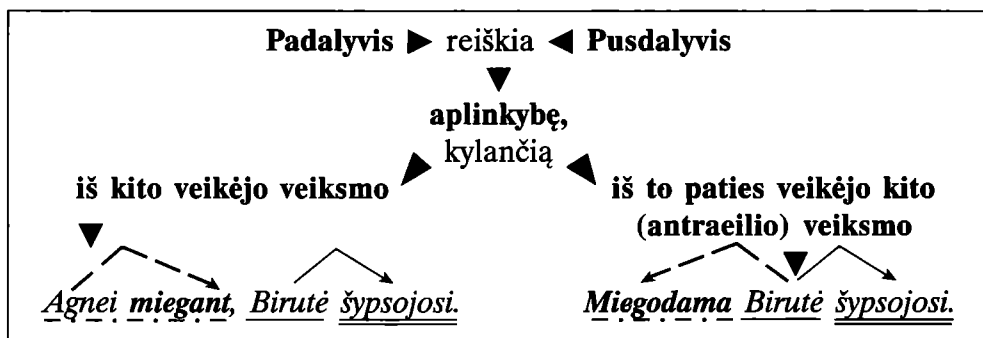
Nesangražinė forma	Sangražinė forma
<i>vėžti</i> → <i>vėždamas</i> – <i>vėždami</i> <i>vėždamà</i> – <i>vėždamos</i>	<i>vėžtis</i> → <i>vėždamasis</i> – <i>vėždamiesi</i> <i>vėždamasi</i> – <i>vėždamosi</i>
<i>nunėšti</i> → <i>nunėšdamas</i> – <i>nunėšdami</i> <i>nunėšdamà</i> – <i>nunėšdamos</i>	<i>nusinėšti</i> → <i>nusinėšdamas</i> – <i>nusinėšdami</i> <i>nusinėšdamà</i> – <i>nusinėšdamos</i>

Padalyvio gramatiniai požymiai,
daryba, vartojimo ypatumai

Padalyvio gramatiniai požymiai

Veiksmažodžio ypatybės	Prieveiksmio ypatybės
Kamienas Sangražinė forma	Aplinkybinė vartosena
Padalyvis reiškia aplinkybę, kylančią iš kito veikėjo veiksmo.	

ĮSIDĖMĖKITE!

Padalyvis yra veiksmažodžio neasmenuojamoji ir nelinksniuojamoji forma, turinti tik laikus. Sakinyje padalyvis eina aplinkybe (tai prieveiksmiui būdinga ypatybė).

Padalyvis panašus į veikiamųjų moteriškosios giminės dalyvių vardiną, tik neturi galūnės.

Padalyvių daryba

Laikas	Veikiamųjų móteriškosios giminės dalyvių daryba	Padalyvių daryba
Esamasis	$\acute{s}ql-a + -ant- - \acute{s}qlant\hat{i}$ $temp-ia + -iant- - temp\hat{i}ant\hat{i}$ $tyl-i + -int- - tylint\hat{i}$	$\acute{s}ql-a + -ant - \acute{s}qlant\hat{i}$ $temp-ia + -iant - temp\hat{i}ant\hat{i}$ $tyl-i + -int - tylint\hat{i}$
Būtas kartinis	$\acute{s}al-o + -us- - \acute{s}alus\hat{i}$ $tyl\acute{e}j-o + -us- - tyl\acute{e}jus\hat{i}$	$\acute{s}al-o + -us - \acute{s}alus\hat{i}$ $tyl\acute{e}j-o + -us - tyl\acute{e}jus\hat{i}$
Būtas dažninis	$\acute{s}aldav-o + -us- - \acute{s}aldavus\hat{i}$ $tyl\acute{e}dav-o + -us- - tyl\acute{e}davus\hat{i}$	$\acute{s}aldav-o + -us - \acute{s}aldavus\hat{i}$ $tyl\acute{e}dav-o + -us - tyl\acute{e}davus\hat{i}$
Būsimasis	$\acute{s}als-i + -iant- - \acute{s}alsiant\hat{i}$ $tyl\acute{e}s-i + -iant- - tyl\acute{e}siant\hat{i}$	$\acute{s}als-i + -iant - \acute{s}alsiant\hat{i}$ $tyl\acute{e}s-i + -iant - tyl\acute{e}siant\hat{i}$

Kalbos ABC

Padalyvius visada tinka vartoti beasmeniuose sakiniuose: *Dirbant negalima blaškytis. Einant per gatvę, reikia būti atidiems.*

Asmeniniuose sakiniuose padalyviai vartojami tik tada, kai pagrindinį veiksmažodį atlieka vienas veikėjas, o ne tokį svarbų (antraeilį) – kitas. *Tėvui sugrįžus, vaikas nurimo.* Jei pagrindinį ir antraeilį veiksmažodį atlieka tas pats veikėjas, ne tokį svarbų (antraeilį) veiksmažodį nusakome ne padalyviu, bet pusdalyviu. *Dirbdamas (ne Dirbant) susižeidžiau.*

Klaida yra būtojo kartinio laiko padalyvį vartoti vietoj veikiamąjo būtojo laiko dalyvio. *Pavalgęs (ne Pavalgius) turi sutvarkyti virtuvę. Grįžę (ne Grįžus) mes pirmiausia paskambiname tėvams.*

Išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės ir padalyvinės aplinkybės, jų skyryba

ĮSIDĖMĖKITE!

Dalyviai, pusdalyviai ir padalyviai, einantys aplinkybe, gali turėti (kaip ir dalyviniai pažyminiai) priklausomų savarankiškų žodžių.

Aplinkybės, reiškiamos dalyviais, pusdalyviais ar padalyviais, turinčiais bent vieną priklausomą savarankišką žodį, vadinamos **išplėstinėmis dalyvinėmis, pusdalyvinėmis ir padalyvinėmis aplinkybėmis**. Jomis tiksliau, išsamiau nusakomas veiksmo laikas ar būdas, pvz.:

Kada išvažiavau?
Kaip ėjome?

↓
↓

Atsisveikinęs su tėvais, išvažiavau. Ėjome garsiai kalbėdamiesi.

Patarimas, kaip atpažinti išplėstinę aplinkybę

Norėdami įsitikinti, ar sakinyje tikrai yra išplėstinė aplinkybė, tikrinkite šiais veiksmais:

- 1) žiūrėkite, ar sakinyje yra dalyvis, pusdalyvis, padalyvis;
- 2) patikrinkite, ar tas dalyvis, pusdalyvis, padalyvis turi bent vieną priklausomą savarankišką žodį;
- 3) nustatykite, ar visa ta žodžių grupė atsako į aplinkybės klausimą (klausimą aplinkybei keliame tik iš **tarinio**).

Išplėstinių dalyvinių, pusdalyvinių ir padalyvinių aplinkybių skyryba

Išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės ir padalyvinės aplinkybės gali būti **skiriamos** arba **neskiriamos** kableliais. Tai priklauso nuo rašančiojo ar kalbančiojo. Jei autoriui aplinkybė reiškiamà mintis svarbi ir jis nori ją pabrėžti, tai rašydamas atskiria arba išskiria kableliais, o kalbėdamas – pauzėmis ir intonacija.

Dažniausiai **skiriamos prieš tarinį** einančios ir labiau išplėstos dalyvinės, pusdalyvinės ir padalyvinės aplinkybės. Pvz.: *Išėjusi iš miško, Veronika net stabtelėjo.* (A. V.)

Kai autoriui aplinkybė reiškiamà mintis neatrodo tokia svarbi, neturi prasminio ir intonacinio savarankiškumo, tada ji neskiriama nei kableliais, nei pauzėmis, nei intonacija. Pvz.: *Jie dienas švintant keliiasi.* Dažniausiai **neskiriamos po tarinio** einančios išplėstinės aplinkybės. Pvz.: *Ir vagis nevagia kitiems matant.*

NĖRA KLAIDA

1. Šildant popiečio saulei, į aikštelę susirenka vaikai.
2. Šildant popiečio saulei į aikštelę susirenka vaikai.
3. Į aikštelę, šildant popiečio saulei, susirenka vaikai.
4. Į aikštelę šildant popiečio saulei susirenka vaikai.

YRA KLAIDA

1. Į aikštelę, šildant popiečio saulei susirenka vaikai. ✓
2. Į aikštelę šildant popiečio saulei, susirenka vaikai. ✓
3. Eidamas, nežiopsok. ✓

Veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų gramatinio nagrinėjimo planas

DALYVIS	PUSDALYVIS	PADALYVIS
1. Pradinė forma.	1. Pradinė forma.	1. –
2. Veiksmažodžio neasmenuojamoji forma (dalyvis).	2. Veiksmažodžio neasmenuojamoji forma (pusdalyvis).	2. Veiksmažodžio neasmenuojamoji forma (padalyvis).
3. Rūšis.	3. Sangražinė forma (jei turi).	3. Sangražinė forma (jei turi).
4. Sangražinė forma (jei turi).	4. Giminė, skaičius.	4. Laikas.
5. Įvardžiuotinė forma (jei turi).	5. Kuo eina sakinyje.	5. Kuo eina sakinyje.
6. Laikas.		
7. Giminė, skaičius, linksnis.		
8. Kuo eina sakinyje.		

Nagrinėjimo pavyzdžiai

Motinai parskridus, pastogėje spiegdami ginčijosi išalkę žvirbliukai.

Žodžiu

parskridus – veiksmažodžio neasmenuojamoji forma – padalyvis, būstasis kartinis laikas; sakinyje eina išplėstine laiko aplinkybe (kada ginčijosi? – *motinai parskridus*); *spiegdami* (pradinė forma *spiegdamas*) – veiksmažodžio neasmenuojamoji forma – pusdalyvis, vyriškoji giminė, daugiskaita; sakinyje eina būdo aplinkybe (kaip ginčijosi? – *spiegdami*); *išalkę* (pradinė forma *išalkęs*) – veiksmažodžio neasmenuojamoji forma – dalyvis, veikiamasis, būstasis kartinis laikas, vyriškoji giminė, daugiskaitos vardininkas; sakinyje eina pažyminiu (kokie žvirbliukai? – *išalkę*).

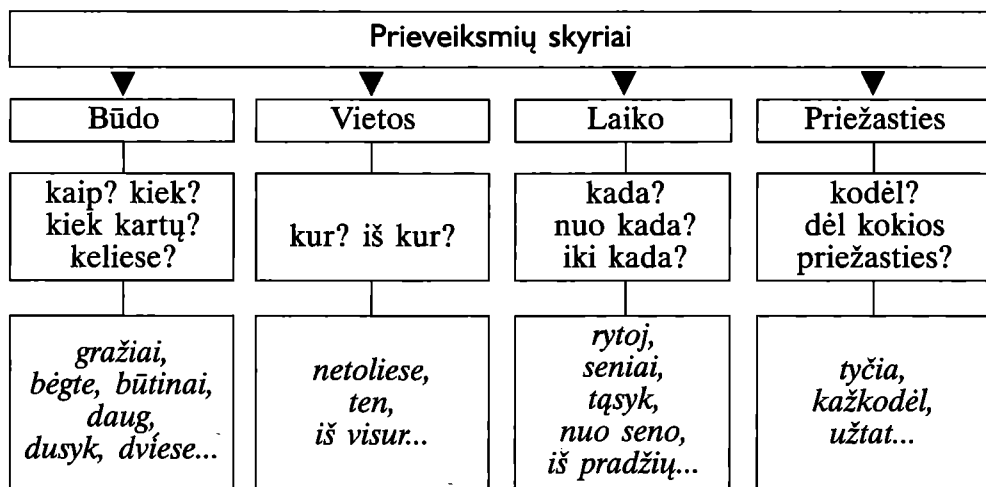
Raštu

parskridus – *veiksmaž. neasmen. f. – pad., būt. k. l.; išpl. l. apl. (kada ginčijosi? – motinai parskridus); spiegdami (spiegdamas) – veiksmaž. neasmen. f. – pusd., vyr. g., dgs.; b. apl. (kaip ginčijosi? – spiegdami); išalkę (išalkęs) – veiksmaž. neasmen. f. – dal., veik., būt. k. l., vyr. g., dgs. vard.; pažym. (kokie žvirbliukai? – išalkę).*

Prieveiksmio reikšmė ir gramatiniai požymiai

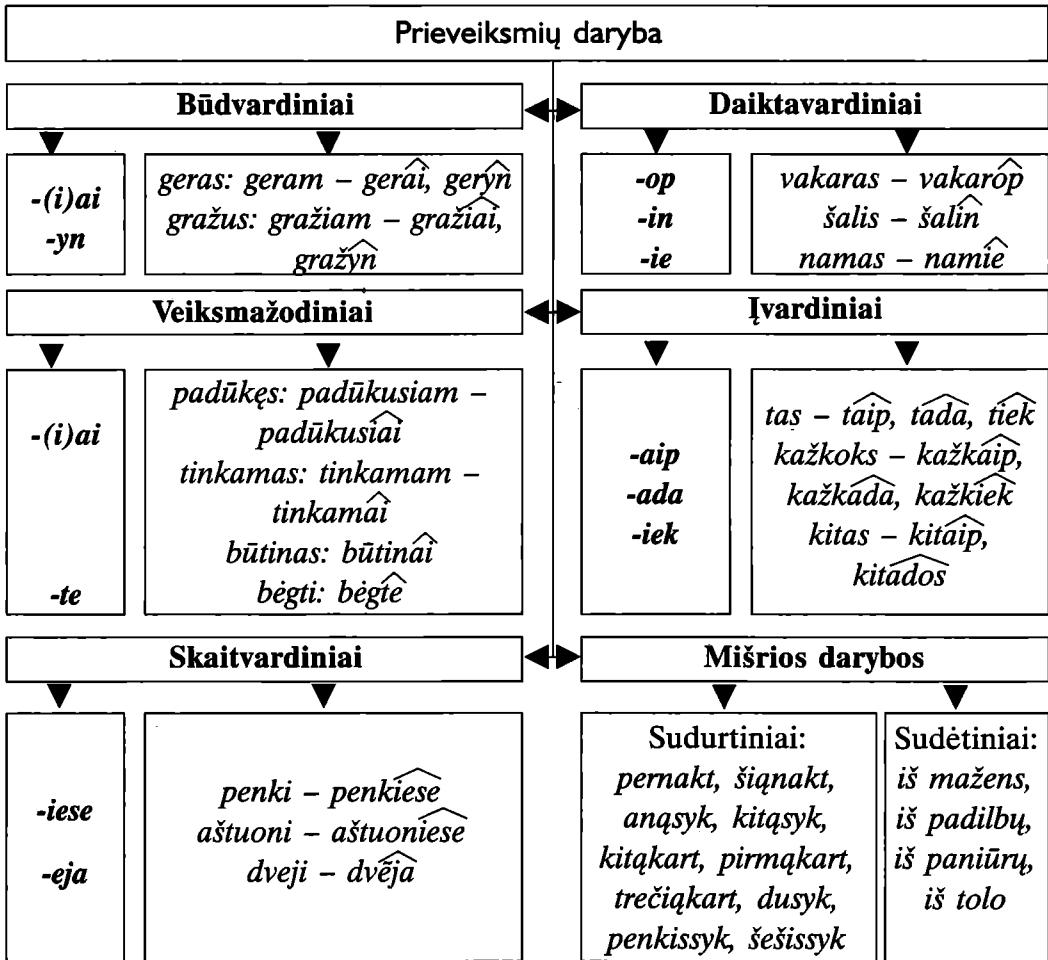
Prieveiksmis yra nei linksniais, nei asmenimis nekaitoma kalbos dalis. Kaip rodo pavadinimas (prieveiksmis – *prie veiksmo*), dažniausiai jis eina greta veiksmažodžio, jį paaiškina, pvz.: *daug skaito* (kiek skaito?), *gražiai siuvinėja* (kaip siuvinėja?), *vakar buvo* (kada buvo?). Kartais prieveiksmis aiškina būdvardį arba dalyvį, pvz.: *šviesiai mėlynas* (kaip mėlynas?), *smarkiai įpykęs* (kaip įpykęs?). Prieveiksmiai nerodo nei skaičiaus, nei giminės, todėl negali būti derinami. Sakinyje prie veiksmažodžio, būdvardžio ar dalyvio jie yra šliejami.

Prieveiksmiai atsako į įvairius aplinkybių klausimus: *kur? kada? kaip? kiek? kodėl?* Pagal tai, į kokius klausimus atsako, kuria aplinkybe gali eiti sakinyje, prieveiksmiai skiriami į tam tikrus skyrius.

ĮSIDĖMĖKITE!

Formos *bėgte*, *būtinai* kartais vadinamos specifine veiksmažodžio neasmenuojamąja forma – **būdiniu**.

ĮSIDĖMĖKITE!

Schemoje nurodyta tik dažniau vartojamų prieveiksmių daryba. Kalboje yra ir kitaip sudarytų prieveiksmių. Neretai prieveiksmiais yra virtę kai kurie daiktavardžių ar būdvardžių linksniai, pvz.: *Gyvenam gražiuoju. Žiūri baltom. Dirbsim drauge. Stovėjom greta vienas kito.* Kai kurie iš daiktavardžių kilę prieveiksmiais yra netekę galūnių, pvz.: *daugelis – daugel, vakaras – vakar.*

Prieveiksmių laipsniavimas

Būdvardiniai prieveiksmai išlaiko vieną būdvardžio ypatybę: juos galima laipsniuoti. Kaip ir būdvardžiai, jie turi nelyginamąjį (*gerai, gražiai*), aukštesnįjį (*geriau, gražiau*) ir aukščiausiąjį laipsnį (*geriausiai, gražiausiai*). Kaip ir būdvardžiai, kartais aukščiausiojo laipsnio prieveiksmai sustiprinami dalelyte *kuo*, pvz.: *Jeigu nori graži ir sveika būti, valgyk **kuo mažiausiai***. (Ž.)

Jie gali turėti ir aukštesnįjį laipsnį, padaromą su priesaga *-ėliau* (*gerėliau, gražėliau*).

Būdvardžiai	Prieveiksmai
<i>gražù – gražiausia</i> <i>gėra – geriausia</i>	<i>gražiai – gražiausiai</i> <i>gerai – geriausiai</i>
<i>Jam ten buvo linksmiausia.</i> <i>Man (yra) geriausia namie.</i>	<i>Jis linksmiausiai vesdavo dainą.</i> <i>Jis geriausiai daro aitvarus.</i>

Patarimai, kaip atskirti prieveiksmį nuo bevardės giminės būdvardžio

1. Bevardės giminės būdvardžių aukščiausiojo laipsnio galūnė yra *-ia*: *sunku – sunkiausia, malonu – maloniausia*.

2. Sakinyje bevardės giminės būdvardžiai paprastai priklauso tariniui: *Mokytis nenorint yra sunkiausia* (kas pasakyta apie *mokytis*? – *yra sunkiausia*).

3. Aukščiausiojo laipsnio prieveiksmai baigiasi priesaga *-iai*: *gerai – geriausiai, švelniai – švelniausiai*.

4. Prieveiksmai sakinyje eina aplinkybe: *Jis tai darė geriausiai* (kaip darė? – *geriausiai*).

Kalbos ABC (prieveiksmio vartojimo ypatumai)

Prieveiksmai, kaip ir įvardžiai, nevartojami su „prielipu“ *tai*, kuris jokios informacijos nesuteikia. Todėl vietoj *Aš kažkaip tai nesuspėju* reikia sakyti *Aš kažkaip nesuspėju*.

Prieveiksnius *kažkur* ir *kažkiek* netinka vartoti ne tik su „prielipu“ *tai*, bet ir reikšmėmis *apie, maždaug; kiek, šiek tiek, truputį, iš dalies*.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į laiko prieveiksmių *kažkada* ir *kada nors* reikšmės skirtumus. Kai vartojame prieveiksmį *kažkada*, kalbame apie

seniai buvusius įvykius, pvz.: *Kažkada ir mūsų krašte milžinai gyvenę*. Prieveiksmis *kada* nors vartotinas tada, kai kalbama apie ateityje būsiančius įvykius, pvz.: *Aš būtinai kada nors pažiūrėsiu tą filmą*.

Lietuvių šnekamojoje kalboje išsigalėjęs pagal lenkų ir rusų kalbos pavyzdį susidarytasrieveiksmis *neužilgo*. Jis sunkiai traukiasi iš vartosenos. O juk kalba turi gražiausią jo pakaitalą: *netrukus*.

Prieveiksmio gramatinio nagrinėjimo planas

1. Kalbos dalis (prieveiksmis).
2. Skyrius (pagal reikšmę ir darybą).
3. Laipsnis (jei laipsniuojamas).
4. Kuo eina sakinyje.

Nagrinėjimo pavyzdys

Jis buvo labai pasiilgęs namų.

Žodžiu

Raštu

labai – prieveiksmis, būdo, būdvardinis, nelyginamasis laipsnis; sakinyje eina būdo aplinkybe (kaip pasiilgęs? – *labai*).

labai – *priev.*, *b.*, *būdv.*, *nelyg. l.*; *b. apl.* (kaip pasiilgęs? – *labai*).

Stengiamės suvokti gimtosios kalbos leksikos ypatumus

Kalbos kitimo priežastys

ĮSIDĖMĖKITE!

Kiekvienos kalbos žodynas kinta dėl kelių priežasčių:

- a) dėl pačios tautos, kuri tą kalbą vartoja, gyvenimo, ypač – kultūros, sąlygų;
- b) dėl svetimų kalbų poveikio;
- c) dėl nuolat besikeičiančio gyvenimo, naujų daiktų ir reiškinių atsiradimo.

Lietuvių kalbos žodynai

ĮSIDĖMĖKITE!

Pirmojo lietuvių kalbos žodyno autorius – Konstantinas Sirvydas, gyvenęs XVII a.

Žodynai skirstomi į rūšis pagal jų rašymo tikslus.

AIŠKINAMIEJI NŪRMINAMIEJI – tai vienakalbiai žodynai, kuriuose pateikiamos ir aiškinamos norminės žodžių reikšmės bei norminė jų vartoseną. Toks yra „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“.

VERČIAMIEJI – tai dviejų ar daugiau kalbų žodynai, kuriuose pateikiami vienos kalbos žodžių atitikmenys kita kalba. Jie skirti tiems, kurie mokosi kalbų, ir vertėjams. Tokie yra „Anglų–lietuvių kalbų žodynas“, „Rusų–lietuvių kalbų žodynas“ ir kt.

TERMINŲ ŽODYNAI – aiškina kurios nors mokslo srities terminų reikšmes, sistemina tos srities žodyną. Jie skirti tos srities specialistams. Tokie yra „Kalbotyros terminų žodynas“, „Kompiuterijos terminų žodynas“, „Medicinos terminų žodynas“ ir kt.

SISTEMINIAI ŽODYNAI – pateikia žodžius ne pagal abėcėlę, bet pagal temas (žodžiai ar junginiai grupuojami pagal reikšmių artimumą). Tokie yra Jono Paulausko „Sisteminis lietuvių kalbos žodynas“ ir „Sisteminis lietuvių kalbos frazeologijos žodynas“. Yra panašaus tipo nedidelių užsienio kalbų žodynų (pvz.: „Teminis anglų–lietuvių kalbų žodynas“), kuriuose temos derinamos su mokomaisiais tikslais.

AKADEMINIAI MOKSLINIAI ŽODYNAI – tai bendrieji, išsamūs visą kurios nors tautos leksiką apimantys žodynai, paprastai parodantys ne tik žodžių reikšmes, jų vartoseną, bet ir atspindintys žodžių istoriją bei paplitimo geografiją. Vienas iš didžiausių mums žinomų šio tipo žodynų yra 20 tomų „Lietuvių kalbos žodynas“.

Susipažįstame su indoeuropiečių kalbų šeima

Daugumos Europos tautų kalbos yra panašios. Sakoma, kad jos išsirotuliojo iš bendros **indoeuropiečių prokalbės**. Mokslininkai iki šiol nenustatė, kur gyventa senųjų mūsų protėvių, kur ieškoti indoeuropiečių tėvynės. Vieni jų mano, kad tai būtų vidurio Europoje (prie Dunojaus ir Juodosios jūros), kiti jos ieško Mažojoje Azijoje – dabartinės Turkijos ir Irako teritorijoje.

Ne visų indoeuropiečių kalbų giminystės santykiai yra vienodi. Pagal įvairias kalbų ypatybes jos skirstomos į 11 šakų. Lietuvių kalba priklauso **baltų** šakai, o, pavyzdžiui, armėnų kalba sudaro visai atskirą šaką. Vis dėlto daugelis kalbų jungiasi į grupes – vadinamąsias šakas. Antai kaimynų lenkų, baltarusių, rusų ir kai kurių tolimesnių tautų kalbos sudaro **slavų** šaką. Kaimynai iš Skandinavijos (danai, švedai, norvegai, islandai) kalba **germanų** kalbų šakai priklausančiomis kalbomis. Gal keista, bet tai pačiai germanų šakai priklauso ir vokiečių bei anglų kalbos. O štai prancūzų kalba yra iš **italikų ir romanų** kalbų grupės. Be jos, šiai šeimai priklauso italų, ispanų, portugalų, rumunų ir moldavų kalbos. Šių kalbų seniausia giminaitė – lotynų kalba.

ĮSIDĖMĖKITE!

1. Daugiausia Europos tautų kalba kuria nors indoeuropiečių kalba.
2. Indoeuropiečių kalbų šeimą sudaro 11 šakų.
3. Didžiausia yra slavų kalbų šaka.
4. Lietuvių ir latvių kalbos priklauso savitai baltų kalbų šakai.

Baltų kalbos

Iš dabar vartojamų kalbų baltų šakai priklauso tik dvi: lietuvių ir latvių kalbos. Bet kalbininkų dar prieš šimtą metų nustatyta, kad dabartinės Lietuvos, Latvijos, Karaliaučiaus krašto ir šiaurinėje Lenkijos teritorijoje gyventa kitomis baltų kalbomis kalbėjusių tautų: prūsų, jótvingių, kuřšių, žiemgalių ir sėlių. Iš jų tik **prūsų** kalba paliko rašytinių pėdsakų: dvi eiliuotas rankraščio eilutes, porą ranka rašytų žodynėlių, tris spausdintus katekizmus... Tos dvi eilutės, rastos Bazelio universiteto rankraštyne, laikomos pačiu seniausiu žinomu baltų kalbų tekstu, mat jos parašytos dar 1369 metais lotyniškame rankraštyje. Deja, XVII a. ši kalba išnyko.

Apie kitas baltų kalbas (žinoma, ir apie prūsų) daugiausia žinių teikia vietovardžiai. Apie **jótvingius**, gyvenusius Lietuvos pietuose, spėjama iš tokių žodžių: *Lėipalingis*, *Seinaĩ* rodo, kad jų tarta *ei* kur lietuvių yra *ie* (*liepa*, *siena*), manoma, kad upėvardis *Kirsna* sietinas su jotvingių *juodas* ir pan. Jotvingių palikimas vietovardžiai *Alytus*, *Gáilintas* ir kt. Tai buvo daug karų atlaikiusi tauta, kurią puldinėjo ir Kijevo kunigaikščiai, ir Vokiečių ordinas. Pastarasis šį kraštą užkariavo XIII a. pabaigoje, tačiau jotvingiai dar ilgai atsilaikė, kaip tauta jie išnyko XVI a. pabaigoje–XVII a. pradžioje.

Dabartinės Latvijos vakaruose ir dabartinės Lietuvos šiaurės vakaruose gyventa **kuřšių**. Manoma, kad jų kalba užėmusi tarpinę vietą tarp lietuvių ir latvių kalbų, kai kas ją laikė latvių tarme. Kuršių kalbos atspindžių esama vietovardžių *Gandiņgos*, *Kretingōs*, *Palangōs* pavadinimuose, kuršiškais laikomi žemaičių žodžiai *cyrulis* „vieversys“, *kūlis* „akmuo“. Kuršiai išnyko XVI–XVII a. pradžioje.

Dabartinės Lietuvos vidurio šiaurinėje dalyje ir dabartinės Latvijos teritorijoje pagal Liēlupės upę gyventa **žiemgālių**, jie buvo rytiniai kuršių kaimynai. Istoriniuose šaltiniuose Žiēmgala ir žiemgaliai minimi gerokai anksčiau nei lietuviai – apie 870 metus vienoje danų kronikoje. Jų kalba daug kuo buvo panaši į latvių kalbą. Manoma, kad žiemgalių kalbos atspindžiai yra latvių upėvardžiai *Iēcuve*, *Vīrcuve*, lietuvių kalnų vardai *Raktuvė*, *Salduvė*. Žiemgaliai išnyko XV a. antrojoje pusėje, daugelis jų sulatvėjo.

Dar toliau į rytus – Lietuvos šiaurės rytuose ir Latvijos pietryčiuose gyventa **sėlių**. Jų kalbą atspindi *Zarasų* vardas (liet. turėtų būti *Azarai), vietovardžiai *Čėdasas*, *Čičirys*, *Čiāunas*. Sėliai išnyko XIII–XIV a.

Prūsų kalba

Prūsų kalba – seniai mirusi kalba. Apie ją sprendžiame tik iš keleto išlikusių rašytinių paminklų. Pats seniausias prūsų kalba parašytas tekstas rastas Bazelio universiteto bibliotekoje saugomame sename lotyniškame rankraštyje. Šis tekstas atrodo taip:

*Kayle rekyse thoneaw labonache thewelyse
Eg koyte poyte nykoyte pennega doyte.*

Dėl šių eilučių iššifravimo, o ypač vertimo, tarp baltistų vyksta karšti ginčai. Amerikiečių kalbininkai jas išvertė taip:

*Į tavo sveikata, pone! Tu nesi geras draugužis,
Jeigu tu nori išgerti ir nenori mokėti pinigų.*

O štai Vytauto Mažiulio vertimas:

*Sveikas, pone! Tu nebe geras dėdelis, –
Jeigu tu nori gerti, (bet) ne(be)nori tu pinigų duoti.*

Prūsų kalba gerokai skyrėsi ir nuo lietuvių, ir nuo latvių kalbos. Tuo pačiu metu gyvenę Lietuvos karalius Mindaugas ir prūsų sukilimo vadas

* Žvaigždutė žymi rekonstruotą formą.

Herkus Mantas susitikę tikrai nebūtų supratę vienas kito, jei vienas būtų kalbėjęs lietuviškai, o kitas – prūsiškai. Vis dėlto net pirmas mums žinomas prūsiškas tekstas rodo mūsų kalbų giminystę: mes turime prūsų var-totą žodį *pinigai*, gerą daiktą ir mes, ir jie vadino *labu*, abeji panašiai sakėme žodį *duoti*.

Latvių kalba

Latvių kalba – artima lietuvių kalbos giminaitė. Bene greičiausiai pas-tebima jų kalbos ypatybė yra ta, kad latviai visada kirčiuoja pirmąjį žodžio skiemenį. Kitos pagrindinės skirtybės yra šios:

1) žodžius, kuriuose lietuviai turi dvigarsį *an*, latviai taria su dvibalsiu *uo* (rašo *o*): *ranka* – *roka* (tariama *ruoka*); *antras* – *otrs* (tariama *uotrs*); *langas* – *logs* (tariama *luoks*);

2) žodžius, kuriuose lietuviai turi dvigarsį *en*, latviai taria su dvibalsiu *ie*: *bendras* – *biedrs* „draugas“; *penktas* – *piektais*; *lenkti* – *liekti*;

3) žodžius, kuriuose lietuviai turi dvigarsius *un*, *in*, latviai taria su ilgai-siais balsiais *ū*, *y* (rašoma *ī*): *jungas* – *jūgs*; *juntu* – *jūtu*; *laimingas* – *laimīgs*; *devintas* – *devītais*; *minkštas* – *mīksts*;

4) lietuvių priebalsį *k* prieš balsį *i* latviai taria kaip *c*: *kitas* – *cits*; *akys* – *acis*; *kietas* – *ciets*;

5) lietuvių priebalsį *č* latviai taria kaip *š*: *jaučiu* – *jaušu*; *kenčiu* – *ciešu*; *vokiečiai* – *vācieši*;

6) lietuvių priebalsį *dž* latviai taria kaip *ž*: *briedžiai* – *brieži*; *audžiu* – *aužu*; *džiauti* – *žaut*;

7) neretai vietoj balsio *o* latviai taria *a*: *brolis* – *brālis*; *žolė* – *zāle*; *mokyti* – *mācīt*.

Tačiau latvių kalba savarankiška, ji turi tokių ypatybių, kurios nei su lietuvių, nei su kitomis kalbomis nesuderinamos, plg.: lat. *valoda* – liet. reiškia ne „valanda“, bet „kalba“; lat. *māksla* – liet. ne „mokslas“, o „menas“; lat. *melns* – liet. „juodas“ ir t. t.

ĮSIDĖMĖKITE!

Pagrindinės latvių kalbos mandagumo frazės

Sveikas! Labas! – Sveiks! Sveicināti!

Labas rytas! – Labrīt!

Laba diena! – Labdien!

Labas vakaras! – Labvakar!

Ačiū! – Paldies!

Nuoširdžiai ačiū! – Sirsings paldies!

Atsiprašau! – Piedotiet!

Prašom. Prašyčiau. – Lūdzu. Lūdzam.

1. Senovėje baltų kalbų šaka buvo didesnė, jai priklausė ne tik lietuvių ir latvių, bet ir prūsų, jotvingių, kuršių, žiemgalių ir sėlių kalbos.

2. Iš mirusių baltų kalbų tik prūsų kalba paliko rašytinių paminklų. Ši kalba gerokai skyrėsi nuo lietuvių kalbos.

3. Artimiausia lietuviams – latvių kalba. Yra keletas tarties dėsnių, leidžiančių lietuviui šiek tiek suprasti latvių kalbą. Tačiau ši kalba sava-rankiška, turinti nemaža skirtybių nuo lietuvių kalbos.

Gramatinės santrumpos

I. Kalbos dalys, jų skyriai

daiktav., dkt.	– daiktavardis
tikr.	– tikrinis
bendr.	– bendrinis
būdvv., bđv.	– būdvardis
įvardž.	– įvardžiutinis
veiksmaž., vksm.	– veiksmazodis
sangr.	– sangražinis
skaitv., sktv.	– skaitvardis
kiek.	– kiėkinis
kelint.	– keliñtinis
pagr.	– pagrindinis
daug.	– dauginis
kuop.	– kúopinis
trupm.	– trupmeninis
vient.	– vientisinis
sudėt.	– sudėtinis
sudurt.	– sudurtinis
įv.	– įvardis
asmen.	– asmeninis
sav.	– savybinis
sangr.	– sangražinis
priev., prv.	– prieveiksmis
priel., prl.	– prielinksnis
jungt., jng.	– jungtukas
dalel., dll.	– dalelytė
jaust., jst.	– jaustukas
išt.	– ištiktukas

II. Veiksmažodžio

asmenuojamosios formos

1, 2, 3 asm.	– asmuo
ties. n.	– tiesioginė nuosaka
es. l.	– esamasis laikas
būt. k. l.	– būtasis kartinis laikas
būt. d. l.	– būtasis dažninis laikas
būs. l.	– būsimasis laikas
tar. n.	– tariamoji nuosaka
liep. n.	– liepiamoji nuosaka

III. Veiksmažodžio

neasmenuojamosios formos

dal., dlv.	– dalyvis
veik.	– veikiamosios rūšies
neveik.	– neveikiamosios rūšies
pusd.	– pusdalyvis
pad.	– padalyvis

IV. Sakinio dalys

veiksn.	– veiksnys
tar.	– tarinys
pažym.	– pažymins
išpl. dal.	– išplėstinis dalyvinis
	pažymins
apl.	– aplinkybė
v. apl.	– vietos aplinkybė
l. apl.	– laiko aplinkybė
b. apl.	– būdo aplinkybė
išpl. apl.	– išplėstinė aplinkybė

V. Linksnis, giminė, skaičius, laipsnis

vard., V.	– vardininkas
kilm., K.	– kilmininkas
naud., N.	– naudininkas
gal., G.	– galininkas
įn., Įn.	– įnagininkas
viet., Vt.	– viėtininkas
šauks., Š.	– šauksmininkas
vns.	– vienaskaita
dgs.	– daugiskaita
vyr. g.	– vėriškoji giminė
mot. g.	– mőteriškoji giminė
bev. g.	– bevardė giminė
	(negimininė forma)
nelyg. l.	– nelyginamasis laipsnis
aukšt. l.	– aukštesnysis laipsnis
aukšč. l.	– aukščiausiasis laipsnis

Tapkite „Alma littera“ knygų klubo nariu!

- Nemokamas knygų katalogas kiekvieną ketvirtį
- Naujausios ir populiariausios knygos
- Ypatingi pasiūlymai
- Knygų pristatymas į namus, darbovietę ar pašto skyrių

Informacijos teiraukitės nemokamu tel. 8 800 200 22

www.knyguklubas.lt

Elena Palubinskienė, Giedrė Čepaitienė
LIETUVIŲ KALBA VII KLASĖJE
Kurso konspektas

Redaktorė *Asta Adelė Rėbždaitė*
Viršelis *Roko Gelažiaus*

Viršelyje *Vilniaus universiteto rūmai ir Šventųjų Jonų bažnyčia – fragmentas.*
V. Drėma. Dingęs Vilnius. V., 1991

Tir. 2000 egz. Leid. Nr. 15 844. Užsak. Nr. 1628.

Uždaroji akcinė bendrovė leidykla „Šviesa“, E. Ožėškienės g. 10, LT-44252 Kaunas.

El. p. mail@sviesa.lt

Interneto puslapis <http://www.sviesa.lt>

Spausdino AB spaustuvė „Aušra“, Vytauto pr. 23, LT-44352 Kaunas.

El. p. ausra@ausra.lt

Interneto puslapis <http://www.ausra.lt>

Sutartinė kaina

Mieli septintokai!

Vienas garsus mokslininkas yra pasakęs:
„Kas daug mokosi, daug ir žino. Kas
daug žino, daug ir užmiršta. Kas daug
užmiršta, tas mažai žino.“

Jūs irgi daug mokotės, bet nemažai
ką ir pamirštate. Mes tai žinome
ir norime palengvinti Jūsų atminties
darbą. Šioje nedidelėje knygelėje, kurią
pavadinome *Lietuvių kalbos VII klasėje
kurso konspektu*, Jūs rasite svarbiausių
temų, taisyklių santraukas, o nuoširdūs
Aitvaro patarimai, kaip elgtis vienoje
ar kitoje kalbinėje situacijoje, nuorodos,
ką būtina įsidėmėti, tikrai palengvins
atkurti primirštus dalykus.

„Kas daug užmiršta, tas mažai žino.“
Mes sakome kitaip: „Kas geba daug ką
ir greitai prisiminti, tas labai daug žino.“

AUTORĖS

ISBN 5-430-04108-4

4 771558 304372